

Autio, Jaakko

Working Paper

Korot Suomessa 1862-1952

Bank of Finland Discussion Papers, No. 7/1996

Provided in Cooperation with:

Bank of Finland, Helsinki

Suggested Citation: Autio, Jaakko (1996) : Korot Suomessa 1862-1952, Bank of Finland Discussion Papers, No. 7/1996, ISBN 951-686-498-8, Bank of Finland, Helsinki, <https://nbn-resolving.de/urn:nbn:fi:bof-20140807408>

This Version is available at:

<https://hdl.handle.net/10419/211757>

Standard-Nutzungsbedingungen:

Die Dokumente auf EconStor dürfen zu eigenen wissenschaftlichen Zwecken und zum Privatgebrauch gespeichert und kopiert werden.

Sie dürfen die Dokumente nicht für öffentliche oder kommerzielle Zwecke vervielfältigen, öffentlich ausstellen, öffentlich zugänglich machen, vertreiben oder anderweitig nutzen.

Sofern die Verfasser die Dokumente unter Open-Content-Lizenzen (insbesondere CC-Lizenzen) zur Verfügung gestellt haben sollten, gelten abweichend von diesen Nutzungsbedingungen die in der dort genannten Lizenz gewährten Nutzungsrechte.

Terms of use:

Documents in EconStor may be saved and copied for your personal and scholarly purposes.

You are not to copy documents for public or commercial purposes, to exhibit the documents publicly, to make them publicly available on the internet, or to distribute or otherwise use the documents in public.

If the documents have been made available under an Open Content Licence (especially Creative Commons Licences), you may exercise further usage rights as specified in the indicated licence.

SUOMEN PANKIN KESKUSTELUALOITTEITA

7/96

Jaakko Autio

Tutkimusosasto
19.3.1996

Korot Suomessa 1862–1952

Suomen Pankki
PL 160, 00101 HELSINKI
☎ (90) 1831

Jaakko Autio

Tutkimusosasto

19.3.1996

Korot Suomessa 1862–1952

ISBN 951-686-498-8
ISSN 0785-3572

Suomen Pankin monistuskeskus
Helsinki 1996

Korot Suomessa 1862–1952

Suomen Pankin keskustelualoitteita 7/96

Jaakko Autio
Tutkimusosasto

Tiivistelmä

Tässä selvityksessä esitetään historiallinen katsaus suomalaisiin korkoihin 1860-luvulta 1950-luvun alkuun asti, jolloin siirryttiin korkosäännöstelyihin rahoitusmarkkinoihin. Tilastoliitteessä julkaistaan ensimmäiset pitkät aikasarjat pankkien luotto- ja talletuskoroista. Mukaan on liikepankkien soveltamien, lähinnä lyhyiden korkojen lisäksi otettu Suomen Hypoteekkiyhdistyksen luottojen korko ja markkinoilla vallinnut obligaatiotuotto kuvaamaan pitkän rahan hintaa. Liikepankkien tiedot perustuvat lähinnä Suomen Yhdyspankin arkistoaineistoon. Tilastoissa ovat mukana myös Suomen Pankkia koskevat perustilastot. Talletuskorkojen ja obligaatiotuoton osalta tilastot ovat saatavissa myös kuukausiaineistona. Aineisto on saatavissa myös levykkeellä Suomen Pankin tutkimusosastolta.

Avainsanat: Korot, tuotot, rahoitusmarkkinat, taloushistoria, Suomi

Interest Rates in Finland, 1862–1952

Abstract

This report presents a historical review of the interest rates in the Finnish economy from 1862 to 1952. Appendix contains previously unavailable annual series of the lending rates and deposit rates of commercial banks, based on the archive material from Union Bank of Finland. The interest on the new mortgage loans from Suomen Hypoteekkiyhdistys represents the interest of long-term credit. The paper presents also an estimate of medium-term bond yields. The data concerning the Bank of Finland official rates has been revised. The data on deposit rates and bond yields are also available on a monthly basis. The data are also available on diskette from the Bank of Finland's research department.

Keywords: Interest rates, bond yields, Financial markets, economic history, Finland

Sisällys

1	Johdanto	7
2	Korkojen kehitys Suomessa 1862–1952	8
2.1	Nykyaikaisten rahoitusmarkkinoiden syntyvaihe	8
2.2	Inflaatiosta lamaan ja pankkikriisiin 1915–1939	12
2.3	Sota ja jälleenrakennus 1939–1952	18
3	Katsaus luotonantoa koskevaan lainsäädäntöön, eri luottomuotoihin ja korkoehtoihin	20
3.1	Rahoituslaitosten toimintaa ja luotonantoa koskevan lainsäädännön kehitys	20
3.2	Vekseli- eli diskonttoluotto	21
3.3	Lainat	22
3.4	Kassakreditiivit, konttokurantit ja luotolliset shekkitilit	23
3.5	Suomen Pankin luotonanto	24
3.6	Muu pitkäaikainen kotimainen luotonanto	26
3.7	Provisiot	28
3.8	Luotonannon jakautuminen rahoituslaitoksittain ja luottomuodoittain	29
4	Katsaus talletuksiin	31
5	Korkosarjojen esittely ja lähdeselvitys	34
5.1	Liikepankkien antolainauskorot	34
5.2	Suomen Pankin antolainauskorot	36
5.3	Muut korkotilastot	36
6	Yhteenveto	40
	Lähteet	42
	Liitteet	46

1 Johdanto

Tämä raportti julkaistaan Suomen korkohistoriaa kartoittaneen tilastoprojektin päätteeksi. Projektin aikana on ensimmäisen kerran kattavasti selvitetty suomalaisia korkomarkkinoita. Pitkät korkosarjat on ollut aikaisemmin saatavissa vain Suomen Pankin luotonannosta ja liikepankkien talletuskoroista. Tässä julkaisussa ovat mukana myös liikepankkien luotonantoa, pitkäaikaista kiinnitysluottoa ja obligaatiotuottoa kuvaavat aikasarjat. Lisäksi Suomen Pankkia koskevia sarjoja on osin tarkennettu.

Selvitys täydentää kansainvälisiä korkotilastoja Suomea koskevilla tilastoilla, jotka tähän asti ovat puuttuneet kaikista korkokehitystä käsitelleistä tutkimuksista. Lähes vastaavat tilastosarjat on saatavissa suurimmasta osasta Länsi-Euroopan maita ja Yhdysvalloista.¹ Aineistosta johtuvista syistä sarjat ovat vuoden vaihteen tilanteen kuvaajia. Jatkotutkimuksen kannalta korkosarjat kuitenkin täydentävät olennaisesti Suomen Pankin rahahistoriaprojektin aikana koottuja rahoitusmarkkinoita koskevia tilastoja.

Selvitys alkaa vuodesta 1862, jolloin ensimmäinen liikepankki Suomen Yhdys-Pankki perustettiin. Tutkimus päättyy 1950-luvun alkuun, jolloin Suomessa siirryttiin korkosäännöstelyyn liikepankkien koronnostopyrkimyksien estämiseksi.

Raportin alussa on kronologinen katsaus korkojen kehitykseen ja niihin vaikuttaneisiin tekijöihin käsiteltävällä periodilla. Luvussa 3 kuvataan liikepankkien luotonannon eri muotojen lisäksi Suomen Pankin soveltamia korkoja, kiinnitysluottolaitosten luotonantoa ja obligaatiotuottoja. Luvussa 4 tarkastellaan pankkien ottolainausta, talletusten eri muotoja ja niiden ehtoja, sekä niissä sovellettuja korkoja. Luvussa 5 esitellään tarkemmin käytettyä lähdeaineistoa, eri sarjat, niiden sisältö ja niiden käyttöön suositellut varaukset.

¹ Esim. Homer, S. & Sylla, R. (1991) A history of interest rates sekä Friedman, M. & Schwartz, Anna J. (1982) Monetary trends in the United States and the United Kingdom.

2 Korkojen kehitys Suomessa 1862–1952

Suomalaisten rahoitusmarkkinoiden kehitys käynnistyi varsinaisesti 1860-luvulla, jolloin useiden yritysten jälkeen perustettiin Suomen oloissa kokonaan uuden tyyppisiä rahoituslaitoksia: Suomen Hypoteekkiyhdistys ja Suomen Yhdys-Pankki.¹ Rahoitustoiminnan kehittyminen liittyy tehdasteollisuuden kasvun käynnistymisen tuomiin pääomatarpeisiin. Vaikka maataloustuotanto oli vielä talouselämää hallitseva elementti, palvelusektorin ja erityisesti kauppahuoneiden kasvu ja mm. maa-kaupan vapauttamisesta johtunut maaseudunkin integroiminen kauppaverkostoihin kasvattivat pääomia ja tarvetta kehittää rahataloutta ja pääomien välitystä ylijäämäiseltä kauppasektorilta tuotantoon. Teollisuuden kasvun rahoituksen kannalta oli myönteistä se, että valtio rahoitti lähes kaikki suuret infrastruktuuri-investointinsa ulkomaisten obligaatiolainojen avulla ja verotuksena tullitulojen kautta, pankkitoiminnan ja luottomarkkinoiden kehittymiselle oli siis tilaa.² Tässä luvussa tarkastellaan rahoitusmarkkinoiden kehitystä koron avulla aluksi nykyaikaisten rahoitusmarkkinoiden syntyvaiheessa 1862–1883, johon liittyi koko luotonantoa koskenut korkokatto. Seuraavaksi tarkastellaan kultakannan aikaa vuosina 1883–1914, jolloin lyhytaikaisen luotonannon korkokatto oli poistettu. Kolmas jakso käsittää vuodet 1915–1939, joihin liittyy ensinnäkin kultakannasta luopuminen ja sen jälkeinen inflaatio, toinen kultakanta, pankkikriisi ja korkosopimuksen aika 1930-luvulla. Viimeisenä periodina tarkastellaan sota-aikaa ja jälleenrakennusta aina vuoteen 1952 asti.

2.1 Nykyaikaisten rahoitusmarkkinoiden syntyvaihe

Rahoitusmarkkinoitten kehityksen alkuvaiheissa Suomen Pankin rooli oli korkojen määräytymisen kannalta merkittävä. Suomen Pankin korkopolitiikan sanotaan käynnistyneen vuonna 1857, jolloin se ensimmäisen kerran korotti diskonttokorkoaan, silloin 6 prosenttiin. Suomen Pankin korkopolitiikka oli alkuaikoina kuitenkin hyvin hillittyä, ja korkoa muutettiin harvoin. Suhdanteisiin reagoitiin vasta jälkikäteen, jos silloinkaan. Pippingin mukaan Suomen Pankin soveltamien alhaisten korkojen tietoisena pyrkimyksenä oli estää velallisten joutuminen vaikeuksiin.³ Kultakantaan siirtymisen jälkeen Suomen Pankin korkopolitiikka aktivoitui jonkin verran, karkeasti voidaan luonnehtia, että se noudatti perinteisten kultakantaisten “pelisääntöjen” politiikkaa, jossa korko reagoi lähinnä valuuttavarannon muutoksiin: kun valuuttavaranto lisääntyi, diskonttokorkoa tuli laskea ja päinvastoin. Liikepankit

¹ 1860 luvun alussa luottomarkkinat olivat varsin kehittymättömät. Hyvän kuvan luottokannan kehityksestä saa teoksesta Hjerpe, R. (1988) s. 77–79.

² Kuusterä, A. (1995b) s. 34–35.

³ Pipping, H.E. (1962) s. 228. Ks. lisäksi Tallqvist, J.V. (1900), jossa esitellään Säätyjen pankkivaliokunnan mietintöä 1880-luvulta Suomen Pankin asemasta: ”*Finlands Bank bör bestämma sin räntepolitik med hänsyn till de produktiva näringarnas och affärsverldens bästa. Den bör, såvidt möjligt, hålla räntan låg.*” s. 37.

reagoivat Suomen Pankin koronmuutoksiin, yleensä hieman hitaammin ja ne myös muuttivat korkojaan harvemmin.⁴

Uudenaikaisen pankkitoiminnan käynnistyessä Suomessa luotonantoa rajoitti koronkiskonnan estämiseksi säädetty vuoden 1734 lain Kauppakaaren 9 luvun 6 pykälään sisällytetty 6 prosentin korkokatto niin pitkä- kuin lyhytaikaisessakin luotonannossa. Se oli sellaisenaan voimassa Suomessa aina vuoteen 1883 asti. Kritiikki tätä lähinnä kirkolliseen näkemykseen perustuvaa rajoitusta kohtaan alkoi kuitenkin jo aikaisemmin. Vuoden 1872 valtiopäivillä tehtiin ensimmäinen anomusehdotus tämän pykälän muuttamisesta.

Korkokaton poistamista perusteltiin sillä, että kielto ei soveltunut hyvin toimivien luotto- ja rahaolojen edellyttämään taloudellisen toiminnan vapauteen. Valtiopäiväasiakirjoista käy ilmi, että talonpoikaissäätystä lukuun ottamatta kiellon poistamista kannatti enemmistö valtiopäiväedustajista. Näin ollen säädyt ehdottivat lausunnossaan tsaarille korkosäännösten kumoamista tai muuttamista koskevan esityksen antamista seuraavilla valtiopäivillä.⁵ Valtiopäiville ei oltu ennen vuotta 1872 annettu varsinaista lainmuutosesitystä. Eräänä syynä tähän oli yleinen, osittain katovuosista johtunut vaikea taloudellinen tilanne, jonka takia taloudellista toimintaa ei haluttu enää vaikeuttaa lisää nostamalla korkoa. Toisaalta rahauudistusten nähtiin jatkossa helpottavan korkokaton poistamista.

Vuoden 1877 valtiopäiville ei annettu ratkaistavaksi korkokaton kumoamista koskevaa keisarillista esitystä. Niinpä porvariston edustaja F.K. Nybom teki asiasta jälleen anomusehdotuksen seuraavia valtiopäiviä varten. Viimein vuonna 1882 asia tuli säätyjen käsittelyyn. Lakivaliokunnan asiaa käsittelevässä mietinnössä selvitettiin mahdollisia seurauksia, mikäli korkoa ei vapautettaisi. Ensimmäinen epäkohta nähtiin siinä, että todennäköisesti raha alkaisi vapaiden kansainvälisten rahamarkkinoiden vallitessa kulkeutua sinne, missä varoille saadaan korkeampi korko. Pitkäaikaisen luotonannon korkokaton säilyttäminen nähtiin kuitenkin positiivisena seikkana niin luotonantajan kuin -saajankin näkökulmasta. Lakivaliokunnan mielestä ainut syy ylläpitää osittaisia rajoituksia oli varovaisuus. Mietinnössä viitataan myös muiden maiden vastaaviin osittaisiin korkorajoituksiin.⁶

Keisarillisessa esityksessä, joka lähes sellaisenaan myös hyväksyttiin, korkokatto poistettiin yhdeksää kuukautta lyhyemmän luotonannon osalta. Osittain muutettu esitys kauppakaaren 9 luvun 6 pykälän hyväksyttiin, ja se astui voimaan 6.6.1883. Asetuksen sisältö oli seuraava:

*"... Suomenmaan Waltiosäätyjen suostumuksella ja myönnytyksellä tahdomme Me, muuttaen Kauppakaaren 9 luvun 6 §:n, täten armosta määrätä, että sanotussa lainkohdassa oleva kielto ottamasta tahi kirjoituttamasta suurempaa korkoa kuin kuusi sadalta vuodessa ei ole noudatettava welaksi-annossa, joka tapahtuu määrääjäksi, korkeintaan yhdeksäksi kuukaudeksi..."*⁷

⁴ Pankkien talletuskoron ja Suomen Pankin korkotason suhteesta tarkemmin luvussa 3.5.

⁵ Valtiopäiväasiakirjat 1872, Yleisen Valitusvaliokunnan mietintö N:o 11 Porvarissäädystä tehdyn anomuksen johdosta, laissa säädetyn koron muuttamisesta.

⁶ Valtiopäiväasiakirjat 1877–1878, Anomusmietintö N:o 48.

⁷ Suomen Suuriruhtinanmaan Asetuskokous N:o 26, 1883. Keisarillisen Majesteetin Armollinen Asetus Kauppakaaren 9 luvun 6 §:n muuttamisesta.

1870-luvun lopulla esiintyneen rahamarkkinoiden kireyden aikana liikepankkien koroissa oli selvästi painetta ylittää kuuden prosentin korkokatto (kuvio 1, vuosi 1879), mutta sitä ei kuitenkaan rikottu vaan kapeaa korkomarginaalia paikattiin provisioilla. Liikepankit alkoivat solmia hyvin väljiä keskinäisiä korkosopimuksia jo pian perustamisensa jälkeen, pienempiä pankkeja lukuun ottamatta.⁸ Liikepankkien korkopoliittinen yhteistyö lähti liikkeelle puhtaasta yhteydenpidosta ja keskusteluista siitä, miten niiden tulisi suhtautua yhteisen kilpailijansa Suomen Pankin diskonttokoron muutoksiin. Samalla suuret pankit välttyivät joutumasta vaikeuksiin korkokilpailun takia. Pienten pankkien saaminen mukaan sopimukseen oli sen sijaan kilpailusyistä hyvin vaikeaa.

Ensimmäiset varsinaiset korkosopimukset pankkien välillä solmittiin Pippingin mukaan vuosina 1894 ja 1895. Näissä pankit sopivat talletuskorkojen tasosta. Kilpailutekijät ja sopimustekniset seikat aiheuttivat kuitenkin erimielisyyttä sopimuksen voimassaolosta ja se purkautui vuoden 1895 lopulla. Seuraavan kerran, tällä kerralla Suomen Pankin aloitteesta, liikepankit keskustelivat korkosopimuksesta vuosina 1899–1900. Taustalla oli laajempi kansainvälinen taloudellinen korkeasuhdanne, joka oli johtamassa talouden ylikuumenemiseen. Lisäksi Suomen Maanviljelys- ja Teollisuuspankin kaatumisen tuoma epäluottamus pankkeihin ja pienempien pankkien, mm. Privatbankenin, pyrkimys maksaa korkeampia talletuskorkoja. Vaikeuksista huolimatta pankit saivat aikaan sopimuksen, jossa korkeimmaksi talletuskoroksi vahvistettiin 5 %. Sopimuksessa sovittiin lisäksi, että kiinteäkorkoiset talletusdistukset oli mahdollisuuksien mukaan vaihdettava vaihtuvakorkoisiin. Privatbanken jäi lopulta sopimuksen ulkopuolelle. Neuvottelut koskivat tietysti ainoastaan talletuskorkoja, koska pitkäaikaista luotonantoa koskeva 6 prosentin korkokatto rajasi sellaisenaan antolainauskorkoja ja samalla myös suuret pankit halusivat sen moraalisesti koskevan lyhyttäkin luotonantoa, pankit nimittäin tulkitsivat lyhyen luotonannon korkokaton poistamisen koskevan vain enintään kuudeksi kuukaudeksi myönnettyä määräaikaista velkakirjaluottoa. Tämä sopimus purkautui vuoden 1906 lopussa. Vuonna 1907 liikepankkien välinen yksimielisyys oli kokonaan hukassa.⁹

Keväällä 1908 päästiin kuitenkin uuteen sopimukseen korkeimmasta talletuskorosta (jälleen 5 %) ja ensimmäisen kerran myös luotonantoon liittyvänä ratkaisuna uudistettavien vekseleiden koron ylärajaksi sovittiin 7½ %. Seuraavina vuosina pankeilla oli jälleen erilaisia näkemyksiä korkokehityksen suunnasta. Vaikka taloudelliset suhdanteet olivatkin paranemaan päin, pankit pääsivät yhteiseen sopimukseen koron alentamisesta vasta keväällä 1911. Nämä sopimukset eivät kuitenkaan missään vaiheessa olleet kaikkia liikepankkeja koskevia, vaan aina joku jättäytyi yleensä säästöpankkien kilpailuun vedoten sopimuksen ulkopuolelle. Vuonna 1912 sopimus jälleen rakoili, eikä laajaan sopuun päästy enää ennen Pankkiyhdistyksen perustamista 1914 ja maailmansodan syttymistä.¹⁰

Ensimmäisen kultakantaperiodin korkokehitystä voidaan tarkastella Suomen Pankin alimman diskonttokoron ja liikepankkien vekselikoron avulla. Kuviosta 1 nähdään, että 1900-luvun alkuvuosiin saakka liikepankit joutuivat yleensä seuraamaan Suomen Pankin korkomuutoksia. Tämä johtui ainakin osittain liikepankkien

⁸ Cederholm, A. (1910) s. 31–32.

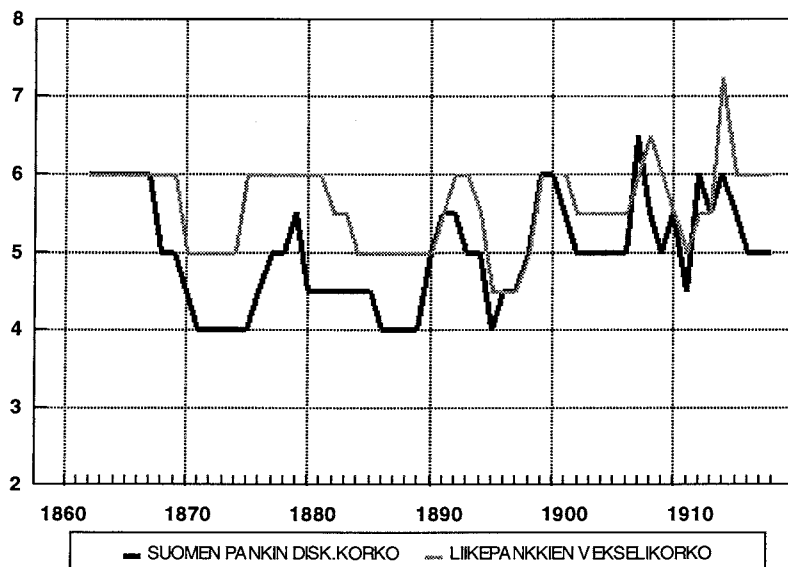
⁹ Pipping, H. E. (1962) s. 227–233.

¹⁰ Pipping, H. E. (1962), s. 232–233.

ja Suomen Pankin välisestä kilpailusta, jossa liikepankit olivat vasta kasvattamassa markkinaosuuttaan ja käyttäytyminen oli reaktiivista. Kuitenkin 1900-luvun alussa ne kasvattivat nopeasti markkinaosuuttaan ja sitä kautta itsenäisyyttään ja niiden oma korkopolitiikka alkoi kehittyä. Muussa luotonannossa korkoerot olivat pienemmät kuin vekseleitä diskontattaessa. Pieni ero johtui lähinnä siitä, että liikepankkien koroissa ei tässä esitetyissä luvuissa ole mukana niiden lähes säännönmukaisesti perimä provisio. Suomen Pankki peri sen sijaan erillistä provisiota vain kassakrediitteistä. Vekselidiskontossa Suomen Pankin ja liikepankkien välillä oli koko 1800-luvun ajan korkoero, joka kuitenkin 1900-luvun alussa kapeni ja ajoittain poistuikin. Liikepankkien hyvät asiakkaat saivat siis ajoittain luottoa samoilla ehdoilla kuin perinteisesti etuoikeutetussa asemassa olevina pidetyt Suomen Pankin asiakkaat.¹¹ Suomen Hypoteekkiyhdistyksen korkotaso oli alhainen koko periodin ajan (kuvio 3). Suomalaiset obligaatiomarkkinat sen sijaan siirtyivät 1900-luvun vaihteessa lähinnä Saksaan. Samoihin aikoihin osuu myös tuottojen kohdalla nousu, joka nosti tuoton aikaisempaa korkeammalle maailmansodan alkuun asti. Muutokset tuotoissa seuraavat hyvin läheisesti Suomen Pankin diskonttokoron muutoksia.

Kuvio 1.

Suomen Pankin alin diskonttokorko ja liikepankkien vekselidiskontto 3 kuukauden vekselille 1862–1918

Maaseudulle pitkäaikaista kiinnitysluottoa myöntäneellä Suomen Hypoteekkiyhdistyksellä toiminnan alkuvaiheet olivat vaikeat sillä sen myöntämistä lainoista peritty vuotuismaksu ei riittänyt kattamaan kaikkia kustannuksia. Korkoa ja sen lisäksi perittyjä hallintokustannuksia jouduttiin korottamaan osaksi alkuvaiheen virhearviointien takia ja toisaalta yhdistyksen varainhankinnan kallistuttua. 1880-luvun alussa kansainvälisiltä markkinoilta alkoi saada luottoa edullisemmin, jolloin myös korkotasoa voitiin laskea. Suomen Hypoteekkiyhdistyksen korkotaso pysyi kuitenkin alhaisena aina ensimmäiseen maailmansotaan saakka (kuvio 3). Pitkäaikaisten pääomamarkkinoiden hintatasoa voi tarkastella myös obligatiotuoton avulla. Tuotto oli alussa suhteellisen korkealla (kuvio 3). Se alkaa kuitenkin jo 1860-luvun lopulla

¹¹ Korpisaari, P. (1920) s. 245.

noudatella Suomen Pankin diskonttokorkoa ja pysyy aina 1900-luvun alkuun saakka hyvin alhaisena. Kultakannan aikana hintataso oli vakaa, mikä oli omiaan laskemaan tuottoja ja mahdollisesti nykyaikaan verrattuna hyvin pitkäaikaisten obligaatiolainojen emittoinnin.

2.2 Inflaatiosta lamaan ja pankkikriisiin 1915–1939

Kansainvälinen rahajärjestelmä sortui ensimmäisen maailmansodan puhjettua. Useimpien muiden kultakannassa olleiden maiden tavoin myös Suomi luopui kultakannasta vuoden 1914 lopulla. Markka oli yhä sidottu ruplaan ns. pakkokurssiin, mikä osaltaan vaikutti inflaatiokierteen käynnistymiseen ja markan arvon laskuun.¹² Inflaation lisäksi myös kansainvälisen korkotason nousu lisäsi Suomessakin paineita koron nostamiseen.¹³ Korkosäännöstely oli jäljellä olevalta osaltaan voimassa aina vuoteen 1920 asti, jolloin osittainen korkokatto lopullisesti kumottiin 15. toukokuuta annetulla lailla. Näin rahamarkkinat vapautuivat kilpailulle. Tämän jälkeen ei korkotasoa ole yleensä lainsäädäntöteitse rajoitettu, vaan käytetyt keinot olivat rahalaitosten välisiä korkosopimuksia tai muita sopimusmuotoisia ratkaisuja.

Vuonna 1920 korkokaton poistamisen seurauksena sekä anto- että myös ottolainaus vapautuivat kilpailulle. Erityisesti pienemmät rahalaitokset nostivat korkojaan. Myös yleinen korkotaso oli noussut voimakkaasti. Vuonna 1921 Suomen Pankki kokeili käytännössä lisäkorkoa pankkien keskuspankkiluotossa luotonannon hillitsemiseksi. Rajoitukset olivat kuitenkin lyhytaikaisia.¹⁴ Maaseudulla korkotilanne muodostui vaikeaksi ongelmaksi ja tyytymättömyys alkoi lisääntyä.¹⁵ Korkokysymykset olivat poliittisen keskustelun kohteena koko 1920-luvun ajan, mm. maalaisliittolaiset kansanedustajat tekivät lakisäädösteistä korkokatosta laki- ja toivomusalotteita 1920-luvun puolivälissä.

Korkea korkokanta koettiin ongelmaksi yritystoiminnalle jo vuonna 1922, jolloin Suomen Pankin johtokunta kutsui koolle liikepankkien, paikallispankkien ja liike-elämän edustajat keskustelemaan mahdollisuuksista alentaa korkokantaa. Neuvottelujen tulos oli heikko, oikeastaan vain Suomen Pankki alensi diskonttokorkoaan tapaamisen jälkeen.¹⁶ Suomen Pankki joutui kuitenkin nostamaan alimman diskonttokorkonsa vuoden 1923 lopulla kaikkien aikojen korkeimpaan arvoon, 10

¹² Hirvilahti, J. & Autio, J. (1995).

¹³ Korpisaari, P. (1926) s. 263–281, mielenkiintoinen pohdinta 1920-luvun alun luotto- ja korkoratkaisuista.

¹⁴ Ikonen, V. (1993) s. 6.

¹⁵ Koronkiskonta ja erityisesti tilanne maaseudulla sai aikaan paljon keskustelua jo aikaisemmin. Ks. esim. Fabritius, Ernst (1897). Kansantaloudellisessa yhdistyksessä pidettiin 1895 esitelmä, jossa perusteellisesti käsiteltiin tätä ongelmaa. Koronkiskonta kohdistui pääasiassa varattomaan, mutta yritteliääseen väestönosaan, eli pientilallisiin ja torppareihin. Syynä pankkien ulkopuolisiin "mustiin lainamarkkinoihin" oli mm. riittävien vakuuksien puute. Fabritiuksen esitelmä oli tarkoitettu keskustelunavaukseksi uusien keinojen löytämiseksi mm. kiinnitysjärjestelmän kehittämiseksi ja maataloutta luotottavien hypoteekkipankkien kehittämiseksi paremmin Suomen olosuhteisiin sopiviksi.

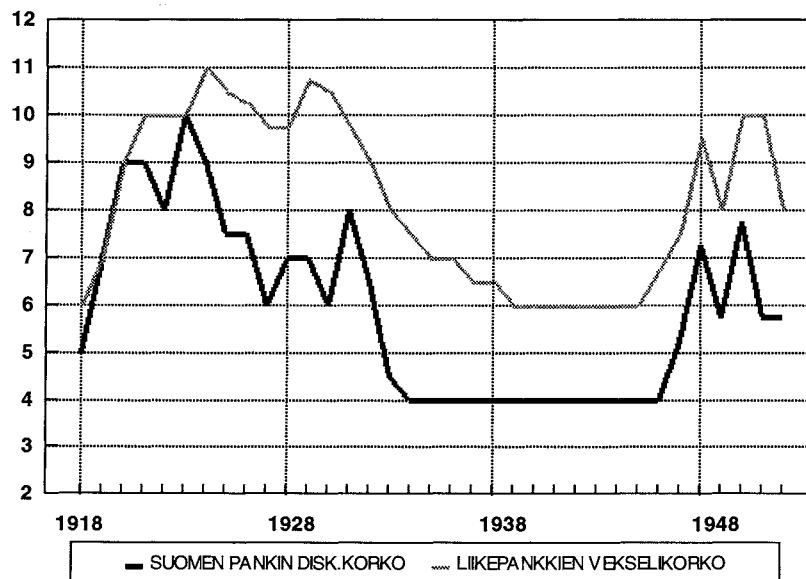
¹⁶ Suomen Pankin arkisto, Johtokunnan pöytäkirja 13.10.1922, liitteet.

prosenttiin. Tämän jälkeen keskuspankin korkopoliittinen linja oli selkeästi korkotason alentaminen. Vuoden 1923 jälkeen Suomen Pankin ja liikepankkien välinen korkoero kasvoi nopeasti (ks. kuvio 2). Korkoero SP:n alimman diskonttokoron ja liikepankkien vekselidiskonttojen välillä oli suurimmillaan n. 4 prosenttia 1920-luvun lopulla. Obligaatiotuotto (kuvio 3) sen sijaan noudatteli suhteellisen hyvin alimman diskonttokoron muutoksia.¹⁷

Pitkäaikaisen luoton markkinoilla oli vaikeuksia. Esimerkiksi Suomen Hypoteekkiyhdistyksen maataloudelle suunnatun luotonannon katkaisu aina vuoteen 1920-luvun puoliväliin saakka vanhojen obligaatiolainojen takaisinmaksun tuoma taakka markan arvon heikkenemisen jälkeen. Ulkomaisten obligaatiolainojen kurssitappiot kohosivat hallitsemattomiksi.¹⁸ Koska suuri osa Suomen Hypoteekkiyhdistyksen varainhankinnasta perustui ulkomaisiin obligaatiolainoihin, oli ulkomaisella korkotasolla myös tärkeä merkitys kotimaisiin kiinnitysluottojen korkoihin. Kun luottoja alettiin uudestaan myöntää, nousi korko myös vastaamaan markkinoiden tasoa. Eräs syy kiinnityslainojen vähäiseen merkitykseen oli siinä, että verolakien mukaan kiinnitysluottojen korot eivät olleet verovähennyskelpoisia. Niinpä luottomarkkinoiden perusta oli usein muodollisesti lyhytaikainen, vaikka luotot olivatkin käytännössä pitkäaikaisia.¹⁹

Kuvio 2.

Suomen Pankin alin diskonttokorko ja liikepankkien vekselidiskontto yli 3 kuukauden vekselille 1918–1952

Suurimmat liikepankit alkoivatkin pian määrätietoisesti pyrkiä keskinäisen korkokilpailun pysäyttämiseen ja korkotason alentamiseen rahalaitosten välisten vapaaehtoisten korkosopimusten avulla. Pankkien yhteistoimintaa edisti osaltaan myös vuonna

¹⁷ Korpisaari, P. (1932) s. 12. Korpisaari esittää syyksi obligaatiotuoton ja diskonttokoron yhdenmukaisuuteen sitä, että pankit olivat tärkeitä obligaatiosijoittajia ja obligaatiolainojen järjestäjiä.

¹⁸ Pihkala, K.U. (1961) s. 157–160.

¹⁹ Korpisaari, P. (1932) s. 12–21.

1914 perustettu Suomen Pankkiyhdistys. Itsenäistymisen jälkeen ensimmäinen talletuskorkosopimus liikepankkien kesken saatiin aikaan syksyllä 1925. Se tuli voimaan pääosin joulukuussa 1925 ja osin kesäkuussa 1926. Sopimuksen heikkoutena oli liikepankkien epäröinti, koska muut rahalaitokset maksoivat huomattavasti korkeampaa talletuskorkoa.²⁰ Kuviosta 4 nähdään, että talletuskorkojen taso saatiin pidettyä suhteellisen vakaana koko 1920-luvun ajan.

Säästöpankit olivat 1920-luvun alussa vaikeassa asemassa, sillä niiden mahdollisuudet lähteä heti täysipainoisesti kilpailemaan talletuskoroilla olivat rajoitetut.²¹ Talletuskorko ei normaalisti ollut ylittänyt 5 prosentin tasoa, mutta vuonna 1925 säästöpankkienkin talletusten keskikorko oli noussut 7,7 prosenttiin. Kuusterä korostaa liikepankkien säästöpankkeihin kohdistamien syytösten harhaisuutta säästöpankkien rajallisten mahdollisuuksien takia. Säästöpankki-ideologian vastainen talletuskoron alentamispyrkimys virisi myös säästöpankkien keskuudessa 1920-luvun puolivälissä. Vuonna 1926 paikallispankit (ml. osuuspankit) neuvottelivat Suomen Pankin aloitteesta korkotason alentamisesta. Tuloksena oli yleisluontoinen suositus korkojen alentamisesta, mutta sitovaa sopimusta ei vielä saatu aikaan.²²

Vuoden 1927 maaliskuussa liikepankit neuvottelivat menestyksellisesti talletustilien korkojen alentamisesta. Nämä neuvottelut eivät kuitenkaan koskeneet avistatilleille talletettujen varojen korkotasoa. Tässä vaiheessa liikepankit odottivat myös muiden rahoituslaitosten koronalennuksia, mutta näkyviä tuloksia ei saatu.²³ Liikepankkien välinen sopimus purkautui vuoden 1928 marraskuussa, kun pankit katsoivat sopimuksen olevan itselleen epäedullinen.²⁴ Myös säästöpankkien ylimmissä luottamuselimissä tuettiin laajan korkosopimuksen luomista jo 1920-luvun lopulla. Vuonna 1930 K.J. Kalliala keskusteli ja luonnosteli jo mahdollista laajempaa rahoituslaitosten välistä korkosopimusta.²⁵

Viimeinen liikepankkien välinen talletuskorkosopimus astui voimaan heinäkuussa 1930. Säästöpankkien Keskus-Osake-Pankkia lukuun ottamatta korkojen lasku koski kaikkia Pankkiyhdistykseen kuuluneita liikepankkeja. SKOP halusi pitää itsellään oikeuden hyvittää korkeampaa korkoa siellä oleville säästöpankkien talletuksille. Liikepankkien tyytymättömyys pankkiyhdistykseen kuulumattomien rahoituslaitosten korkopolitiikkaa kohtaan säilyi, koska ne eivät olleet valmiita laskemaan korkotasoa samassa suhteessa.²⁶ Liikepankkien välisillä sopimuksilla ei

²⁰ Suomen Pankkiyhdistys, Hallinnon kertomus varsinaiselle pankkikokoukselle 1926, s. 15.

²¹ Kuusterä, A. (1995a), korkokaton poistamisen jälkeenkin säästöpankeilla sai lyhytaikaisia sitoumuksia olla vain neljännes talletusten määrästä. Liikepankeilla ainakin muodollisesti lähes kaikki antolainaus oli lyhytaikaista.

²² Kuusterä, A. (1995b), s. 289.

²³ Suomen Pankkiyhdistys, Hallinnon kertomus varsinaiselle pankkikokoukselle 1927, s. 14, Helsinki 1927.

²⁴ Suomen Pankkiyhdistys, Hallituksen kertomus varsinaiselle pankkikokoukselle 1929, s. 5, Helsinki 1929.

²⁵ Kuusterä, A. (1995a).

²⁶ Suomen Pankkiyhdistys, Hallituksen kertomus varsinaiselle pankkikokoukselle 1930, s. 5, Helsinki 1930.

saavutettu pysyviä tuloksia, mutta ne lisäsivät valmiuksia laajemman korkosopimuksen solmimiseen ja pitivät yllä keskustelua. Sopimuksen aikaansaamisen suurin este oli ehkä se, että taloudellinen noususuhdanne oli ollut voimakas ja pankkien vapaa korkokilpailumahdollisuus oli vasta alkanut. Yhteisen linjan löytäminen oli vaikeaa vaikka pankit olivatkin vaikeuksissa lamakauden takia.

Reaalitalouden ajautuminen lamaan ja toisaalta rahoitussektoriin kohdistunut epäluottamus ajoi vähitellen pankit vaikeuksiin 1920-luvun lopussa. Reaalitalouden voimakas kasvu 1920-luvun alkupuolella näkyi myös voimakkaana investointien kasvuna, mikä vaikutti pankkien antolainauksen paisumiseen. Nousun tahtuminen vuoden 1928 aikana alkoi siten nopeasti näkyä rahamarkkinoiden kiristymisenä. Teollisuustuotannossa ongelmaksi muodostui niiden maksuvalmiustilanne. Yritysten vakavaraisuus oli ennen lamaa yleensä hyvä, mutta maksuvalmiutta heikensi se, että niiden lyhytaikaisen luoton määrä oli korkea. Pitkien luottomarkkinoiden kehittymättömyys olikin osasyylinen laman syvyyteen. Lyhytaikaisen luoton uudistaminen ja takaisinmaksu kävi yrityksille vaikeaksi reaalikoron noustessa huimiin lukemiin samanaikaisesti hintatason laskiessa.²⁷

Pankkisektorin sisäistä epävakaisuutta aiheutti mm. luotonannon kasvaminen liian suureksi pääomiin nähden ja siihen liittyen liiallinen riskinotto. Samoin markkinaosuuksien kasvattamiseksi tehdyt investoinnit (raskas organisaatio, laaja konttoriverkko ja ylisuuret konttorirakennusprojektit) yhdessä johdon ammattitaidottomuuden ja suoranaisten väärinkäytösten kanssa lisäsivät epäluottamusta liikepankkeja kohtaan. Lähinnä pienien liikepankkien korkean korkotason takia jopa eduskunnassa keskusteltiin pankkien harjoittamasta ”koronkiskonnasta”. Suomen Pankki yritti omalla korkopolitiikallaan vaikuttaa yleisen korkotason laskemiseen (valuuttavaranon hupenemisen uhalla), mutta se ei tuonut toivottua tulosta. Korkojen laskemisessa siirryttiin jälleen neuvottelujen tielle, tällä kerralla kaikkien rahoituslaitosten välillä.²⁸

Varsinaiset neuvottelut laajasta korkosopimuksesta alkoivat tammikuussa 1931, jolloin Suomen Pankin pääjohtaja Risto Ryti oli kutsunut koolle eri rahalaitosten edustajat. Neuvottelujen tavoitteena oli siis lopettaa yltiöpäinen korkokilpailu, laskea yhteisellä sopimuksella talletuskorkoja ja sopia korkotasosta. Rytin avauspuheenvuoro korosti eri rahalaitosten luotto- ja korkopolitiikassa yhtenäisyyden ja yhdenmukaisuuden puutteesta johtuvien haittojen vaikutusta korkeaan korkokantaan, vaikka hän samalla totesi, että useat korkotasoon vaikuttavat tekijät eivät olekaan suoraan rahalaitosten hallinnassa. Ryti ehdotti rahalaitoksille sopimusta, jossa talletukset tehtäisiin muotoseikoiltaan samanlaisiksi kaikissa talletuslaitoksissa. Kun näistä ehdoista päästäisiin sopimukseen, olisi aika neuvotella korkotasosta. Ryti ehdotti rahoituslaitosten jakamista kahteen ryhmään. Ensimmäisen muodostai-

²⁷ Autio, J. (1992) s. 19–23.

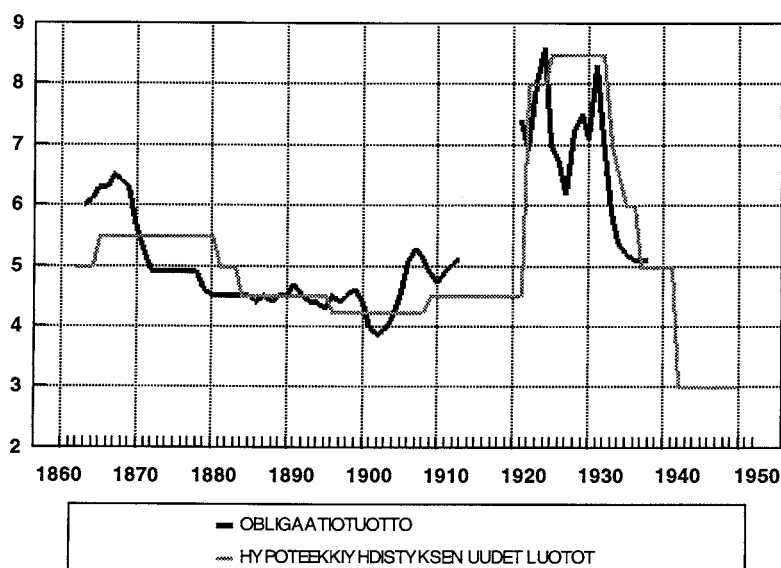
²⁸ Autio, J., Ikonen, V. ja Elonen, H.U. (1991) s. 11–19.

sivat liikepankit ja toisen säästöpankit, osuuskassat ja osuuskauppojen säästökassat. Jälkimmäinen ryhmä saisi maksaa enintään ½ prosenttia korkeampaa korkoa kuin liikepankit.²⁹

Lopullisessa korkosopimuksessa, joka solmittiin keväällä 1931 ja joka astui voimaan heinäkuun alusta rahalaitosten hyväksytyä sopimuksen, rahalaitokset jaettiin kolmeen ryhmään.³⁰ Korkosopimus koski kolmea eri korkoryhmää: määräaikaista talletus-, säästö- ja kattuvia talletustilejä, juoksevaa tiliä ja avistatalletuksia sekä konttokurantin kreditpuolta. Korkomuutoksista päättäväksi elimeksi muodostettiin ns. Rahalaitosten yhteislautakunta. Valtion laitoksena Postisäästöpankki ei liittynyt korkosopimukseen, vaan Valtioneuvosto antoi suullisen sitoumuksen siitä, että Postisäästöpankki tulee lojaalisti muuttamaan korkojaan muiden rahalaitosten mukana noudattaen samaa talletuskorkoa kuin liikepankit. Korkosopimuksen aikaansaaminen nähtiin pankkien keskuudessa sikäli positiivisena, että sillä voitiin välttää lakisääteinen korkosäännöstely.³¹

Kuvio 3.

Suomen Hypoteekkiyhdistyksen uusien luottojen korko ja obligaatiotuotto 1862–1952

²⁹ Suomen Pankin kirjasto: Rahalaitosten yhteislautakunta 1931–1936 (Ryti). Vuoden 1931 korkosopimuksen synnystä on yksityiskohtainen selvitys K.J. Kallialan artikkelissa Korkosopimukset Suomessa. Korkosopimuksen synnystä on useimmissa tutkimuksissa annettu hyvin riidaton kuva. Kuitenkin sen syntyminen oli erittäin vaikeaa, eivätkä monet pienet säästö- ja osuuskassat olleet halukkaita yhtymään siihen. Myös liikepankeilla oli osittain laajojakin erimielisyyksiä. Rahalaitosten yhteislautakunnan kokousten keskustelupöytäkirjoista on selvästi luettavissa eri rahalaitosten väliset ristiriidat ja erilaiset näkemykset.

³⁰ A- B- ja C-ryhmä. Ensimmäisessä ryhmässä olivat liikepankit, Suomen Kiinteistöpankki Oy, SKOP ja OKO. B-ryhmässä olivat säästöpankit, osuuskassat ja osuuskauppojen säästökassat, joiden talletukset olivat yli 30 milj. mk. C-ryhmässä vastaavasti alle 30 milj. markan paikallispankit.

³¹ Kalliala, K.J. (1931).

Eduskunnassa tehtiin 1930-luvun alussa useita laki- ja toivomusaloitteita korkokannan säätelemisestä lailla.³² Nämä aloitteet eivät korkosopimuksen ansiosta ja markkinoilla muuten tapahtuneen yleisen korkokannan alenemisen takia johtaneet lainsäädäntötoimiin. Syksyllä 1932 kuitenkin maalaisliiton eduskuntaryhmän esityksestä valmisteltiin lakiesitykset eräiden luottolaitosten korkeimmasta sallitusta korosta ja valtion korkolautakunnan asettamisesta. Hallituksessa enemmistönä olleen maalaisliiton ministerit kannattivat esitystä mutta presidentti Svinhufvud päätti olla vahvistamatta sitä. Sunilan hallitus erosi välittömästi. Uuden Kivimäen hallituksen aikana tilanne kuitenkin rauhoittui.³³

Kuviosta 2 nähdään, miten korkosopimuksen solmimisen jälkeen korkotaso laski nopeasti mm. kansainvälisten rahamarkkinoiden rauhoituttua ja suhdanteiden kääntynyt nousuun, kotimaisen luotonkysynnän supistuttua samalla vientitulojen kasvaessa.³⁴ Samalla Suomen Pankin ja liikepankkien välinen korkoero kaventui. Niiden välinen korkoero johtui osittain siitä, että keskuspankin alin diskonttokorko oli samalla rediskonttokorko eli liikepankkien keskuspankkiluoton korko. Alinta diskonttokorkoa ei rahoituslaitosten rediskonttojen lisäksi sovelluttu kuin poikkeustapauksissa. Rahamarkkinoiden vakautumista kuvaa se, että pitkäaikaiset korot (kuvio 3) laskivat markkinakorkojen tasolle. Obligaatio tuotto putosi jyrkästi ja tiettyjen tukitoimien ansiosta myös Suomen Hypoteekkiyhdistyksen uusien luottojen korkotaso saatiin markkinakorkojen tasolle.

Rahalaitosten yhteislautakunnan toiminta kävi vähitellen selvästi tarpeettomaksi. Vuoden 1934 jälkeen lautakunta kokoontui korkoon liittyen vain kerran ja silloinkin kaikki olivat lähes ilman soraääniä korkotason alentamisen puolella. Suomen Pankin korkotaso oli jo niin alhaalla, että pankit olivat muutenkin valmiita pitämään korkotasonsa alhaisena. Koska liikepankkien määrä oli supistunut 1930-luvun alun kriisin seurauksena korkosopimuksen solmimisen jälkeen, oli myös pankkilipailu vähentynyt.

Korkosopimuksen aikaansaama korkokartelli oli ollut voimassa yli kuusi vuotta, kun liikepankit eli Suomen Pankkiyhdistys sanoi sopimuksen irti 27. huhtikuuta 1938. Koska sopimuksella oli kuukauden irtisanomisaika, päätös astui voimaan toukokuun lopussa. Korkosopimuksen irtisanominen oli ehkä yllätyksellistä, mutta siitä ei kuitenkaan seurannut korkokilpailua, vaan liikepankit pitivät korkotasonsa entisellään. Kalliala on artikkelissaan esittänyt arvion, että liikepankit sanoivat sopimuksen irti, koska ne eivät halunneet vakiinnuttaa käytäntöä, että eri rahalaitosryhmien talletuskorko oli erilainen. Liikepankit perustelivat ratkaisuaan sillä, että sopimus oli syntynyt poikkeusolosuhteissa ja tilanteen normalisoiduttua sopimus voitiin purkaa.³⁵

³² Mm. Ed. Turusen ym. lak.al. n:o 4 (1929 I vp.) laiksi 6 §:n ottamisesta kauppakaaren 9 lukuun, joka uudistettiin n:o 12 (1929 II vp.). Ed. Pitkäsen ym. lak.al. n:o 1 (1932 vp.) laiksi lisäyksestä kauppakaaren 9 lukuun, joka uudistettiin n:o 13 (1933 vp.). Ed. Kiviojan lak.al. n:o 11 (1933 vp.) laiksi neuvoa-antavan kansanäänestyksen toimeenpanemisesta koron säännöstelyn selvittämiseksi. Ed. Ryttingin ym. toiv.al. n:o 30 (1934 vp.) lainauskoron alentamisesta. Näiden lisäksi oli myös muita korkotason alentamiseen pyrkineitä eduskunnassa tehtyjä aloitteita.

³³ Kalela, J. (1987) s. 131–135.

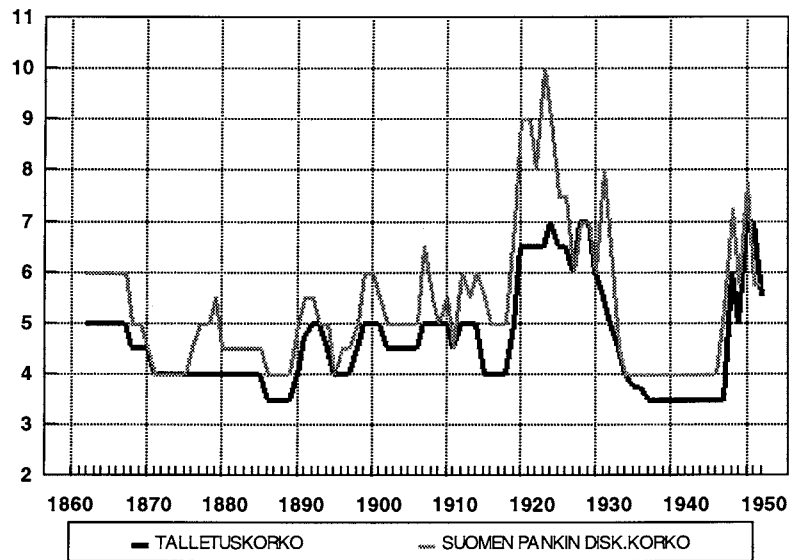
³⁴ Korpisaari, P. (1932) s. 59–66.

³⁵ Kalliala, K.J. (1950) s. 72–73.

Eräs korkosopimuksen purkautumista edistänyt tekijä oli, että Postisäästöpankki ei enää noudattanut Rahalaitosten yhteislautakunnan päätöstä korkokannan alentamisesta. Valtioneuvostolle antamassaan huomautuksessa muut rahalaitokset eivät hyväksyneet pankin irtisanoutumista sopimuksesta, koska sillä oli myös muita, sen viralliseen asemaan liittyneitä etuja kilpailijoihinsa nähden. Valtioneuvosto lopetti keskustelun määräämällä Postisäästöpankin soveltamaan samaa korkoa kuin liikepankit.³⁶ Välittömästi korkosopimuksen purkaututtua Säästöpankkiliiton toimesta 1931 korkosopimuksen ns. B- ja C-ryhmät solmivat suppean sopimuksen siitä, että talletuskorko ei missään rahalaitoksessa ylittäisi yli ½ prosentilla liikepankkien korkotasoa. Sopimuksessa ei siis enää pidetty kiinni rahalaitosten ryhmityksestä.³⁷

Kuvio 4.

Liikepankkien korkein talletuskorko ja Suomen Pankin alin diskonttokorko 1862–1952

2.3 Sota ja jälleenrakennus 1939–1952

Suomen joutuminen mukaan sotaan vuonna 1939 muutti talouden toimintamekanismit kohti komentotaloutta, jossa myös pankkitoiminta oli valjastettu palvelemaan sotatalouden tarpeita. Pankkien tehtävänä muuttuneissa olosuhteissa oli kanavoida

³⁶ Suomen Pankin arkisto, Johtokunta, Kirjeenvaihto, Kirje Valtiovarainministeriöltä 4.3.1937, sekä Auer, Jaakko (1964) Hyvinvoinnin rakennuspuita - Postisäästöpankki vuosina 1886–1961, jossa on tarkka selvitys Postisäästöpankin, valtiovarainministeriön ja valtiokonttorin välisestä kirjeenvaihdosta tästä ”korkosopimuksen kriisistä”, s. 208–211. Siinä siteerataan myös Kauppalehdessä (No. 44/1937) ollut artikkeli *Outoa korkopolitiikkaa*, jossa puututaan pankin ja valtion suhteen ongelmallisuuteen kilpailullisuuden näkökulmasta. Myös Suomen Pankin johtokunta antoi asiasta valtiovarainministeriölle pyynnöstä lausunnon, jossa se kehotti Postisäästöpankkia noudattamaan korkosopimusta. Suomen Pankin arkisto, Johtokunnan kirje valtioneuvostolle 10.10.1937.

³⁷ Kalliala, K.J. (1950) s. 74–75.

säästöt julkisen sektorin käyttöön.³⁸ Valtiovarainministeriön taloudellinen neuvottelukunta kutsui asian hoitamiseksi tammikuussa 1941, lähinnä eräiden vakuutuslaitosten korkopolitiikasta johtuen, eri rahalaitosten edustajat koolle keskustelemaan korkokannan nousun estämisestä. Valtiovarainministeri Mauno Pekkala ilmoitti, että valtio ei salli korkojen nostamista ja kehotti siksi rahalaitoksia vapaaehtoisesti solmimaan sopimuksen, jossa alhaista korkokantaa pidetään talouselämälle suotuisana ja korkokanta pidetään ennallaan. Vaikka sopimus ei ollut muodollisesti pakollinen, Kalliala itse katsoi, että valtio ja Suomen Pankki sen tukijoina tekivät sen sisällöstä ”toivomuksia, joita on ehdottomasti noudatettava”.³⁹ Yhteisesti sovittuja ohjeita valvomaan asetettiin eri raha- ja vakuutuslaitosten edustajista koottu korkolautakunta.⁴⁰ Luottokorkojen säännöstely oli siis käynnistynyt vaikka lakisääteiseltä korkosäännöstelyltä säästyttiinkin. Sekä otto- että antolainauksen korkotasoa sidottiin sopimuksella vuoden 1940 lokakuun alun tasolle.

Maailmansodan vaikutus näkyi ensinnäkin kotimaisen luotonannon voimakkaana kasvuna, mikä johtui lähinnä valtion luototuksesta. Muuten luotonanto oli vähäistä, ja korkotasoa pysyi vakaana aina vuoteen 1947 saakka. Suomen Pankki korotti korkojaan kaksi kertaa vuoden 1947 aikana. Näillä toimenpiteillä keskuspankissa pyrittiin mm. nostamaan talletuskorkojen tasoa ja sitä kautta yksityistä säästämistä. Inflaation ja valtion keskuspankkivelan lyhennysten johdosta rahoitusmarkkinat olivat kiristyneet. Pankkien keskuspankkiluoton rajoitukset alkoivat vuoden 1947 aikana. Korot alkoivat nousta vuonna 1948 Suomen Pankin koronkorotusten jälkeen. Pankeille annetut yksityiskohtaiset luotonanto-ohjeet kumottiin vuonna 1949. Seuraavat vuodet tämän jälkeen olivat kuitenkin siirtymistä kohti sääntelyn varassa toimivaa järjestelmää. Diskonttokoron politisoitumisen, liikepankkien rediskonttauskiintiöiden, vuoden 1951 rediskonttausten lisäkorkojärjestelmän sekä Suomen Pankin vuonna 1953 rediskonttausten ehdoista tekemän ratkaisun (liikepankkien antolainauskorko ei saanut olla yli Suomen Pankin ylimmän diskonttokoron) kautta siirryttiin yksiselitteiseen säännöstelyyn korkosopimusten sijaan.⁴¹

³⁸ Kuusterä, A. (1995b) s. 366–376.

³⁹ Kalliala, K.J. (1950), s. 76–78 sekä sota-ajan säännöstelystä tarkemmin Tarkka, J. (1988), s. 191–193.

⁴⁰ Vuosien 1931, 1938 ja 1940 sopimusten tekstit, ks. Kalliala K.J. (1950).

⁴¹ Tarkka, J. (1988) s. 193, 199–200. Lisäksi Saarinen, V. (1986).

3 Katsaus luotonantoa koskevaan lainsäädäntöön, eri luottomuotoihin ja korkoehtoihin

3.1 Rahoituslaitosten toimintaa ja luotonantoa koskevan lainsäädännön kehitys

Eri rahoituslaitosten antolainausta koskevat säädökset olivat pitkään hajanaisia. Erilliset rahoituslaitoksia koskevat lait säädettiin vastaamaan muuttunutta toimintaympäristöä 1920- ja 1930-lukujen kuluessa: laki lainausliikettä harjoittavien osuuskuntain sekä niiden keskus-kassojen oikeudesta erinäisillä ehdoilla ottaa vastaan talletuksia (1920), laki hypoteekkiyhdistyksistä (1925), laki asuntopoteekkiyhdistyksistä (1927), säästöpankkilaki¹ (1931), sekä vuosien 1932 ja 1933 laaja rahoituslaitoksia koskenut lakiuudistus, johon sisältyivät vekselilaki (1932), shekkilaki (1932), pankkilaki (1933), laki hypoteekkiyhdistyksen ja asuntopoteekkiyhdistyksen toiminnan keskeyttämisestä sekä niiden suoritus-tilasta ja konkurssista (1933), laki kiinnitysluottopankeista (1933), laki kotimaisista vakuutusyhtiöistä (1933) sekä muita vakuutustoimintaa koskevia lakeja.²

Ennen näitä uudistuksia tärkeimmät rahoitustoimintaa koskeneet säädökset olivat kauppakaari, pankkiasetus, osakeyhtiölaki ja eräät muut lait. Luvussa 2.1 esiteltiin kauppakaaren yhdeksännessä luvussa ollutta korkotasoa säädellyttä pykälää. Kyseinen luku käsitteli laajemminkin rahan ja tavaran velaksiantoa. Myös muissa kauppakaaren luvuissa sivutaan velkasuhdetta, mm. panttia ja takausta, velallisen asemaa ja velkojien oikeuksia. Kauppakaari oli pitkään ainut luotonantoa koskenut lainsäädös.³

Pankkitoimintaa sääteli Suomen Yhdys-Pankkia perustettaessa vuonna 1862 vain osakeyhtiölaki, joskin pankin toimilupa oli vahvistettava Senaatissa. Vasta vuonna 1866 annettiin yksityispankkien toimintaa säätävä asetus.⁴ Asetukseen ei sisällynyt lainanantoa koskevaa ohjeistoa. Toimilupien määräaikaisuus rajoitti kuitenkin pankkien toimintaa. Ajan pankkiteoreettisten periaatteiden mukaan liikepankit eivät saaneet harjoittaa pitkäaikaista luotonantoa varainhankinnan

¹ Vuoden 1931 säästöpankkilakia edelsivät vuoden 1895 säästöpankkiasetus ja 1918 säästöpankkilaki, jonka uusi laki kumosi. Vuodesta 1849 alkaen ensin senaatti ja myöhemmin läänin kuvernööri vahvisti säästöpankin anomuksesta säästöpankin säännöt.

² Tarkemmin esim. Lakikirja – Suomen tasavallassa voimassa olevat osat 1734 vuoden Ruotsin valtakunnan lakia sekä liitteenä ennen heinäkuun 1 päivää 1933 julkaistuja lakeja ja asetuksia, 1934.

³ Kauppakaareissa velalla tarkoitetaan erityisesti mm. rahan tai tavaran vastikkeellista lainaamista. Yleisemmin lainalla tarkoitetaan rahalaitosten luototusta. Lakikielessä laina tarkoittaa kuitenkin lähinnä irtaimen esineen vastikkeetonta luovuttamista toisen käyttöön.

⁴ Armollinen asetus seteliä antavien yksityispankkien hyödyistä ja tarpeellisuudesta sekä yksityispankkien perustamisen ehdoista yleensä.

lyhytaikaisuuden vuoksi.⁵ Pankkeja valvomaan asetettiin senaatin talousosaston valitsema julkinen asiamies. Valvonta oli kuitenkin lähinnä muodollista.⁶

Pankkeja koskevaa lainsäädäntöä uudistettiin vuonna 1886. Vuoden 1886 pankkilaki pohjautui pitkälle vuoden 1866 asetukseen. Olennaisin muutos oli kantarahaston vähimmäismäärän poistaminen, mikä helpotti uuden pankin perustamista ja teki pankkien välisen kilpailun mahdolliseksi. Lisäksi julkisen asiamiehen tehtäviä ja toimivaltaa selkeytettiin hiukan. Vaikka lakiin sisällytettiin mm. rangaitussäännöksiä, toimenpiteellä ei ollut olennaista merkitystä pankkien valvonnan parantamiseksi.⁷ Vuoden 1895 osakeyhtiölaki sääti kaikkien osakeyhtiöiden, myös pankkien, yritystoimintaa mutta siinä ei ollut luotonantoa koskevia määräyksiä. Samalla tavoin esimerkiksi osuustoimintalaki (1901) mahdollisti ilman erityistä mainintaa lainaustoiminnan, mutta kielsi vakuutustoiminnan.

Liikepankkilakia uudistettiin seuraavan kerran vasta vuonna 1933. Uusi pankkilaki sisälsi vain muutamia antolainaukseen koskevia kohtia. Näitä olivat oikeus obligaatiolainoitettuna pitkäaikaisen kiinnitysluottotoiminnan harjoittamiseen vain niissä pankeissa, joissa sitä oli ollut ennen lain säätämistä, eli sen kieltäminen uutena toimintamuotona, velvollisuus korkeimpien antolainauskorkojen ja lainaprovisioiden tiedottamiseen liikehuoneistoissa, yhden asiakkaan sitoumuksien määrän kohtuullisuus suhteessa omaan pääomaan ja pankin omien osakkeiden vakuudeksi ottamisen kieltäminen. Uuden lain olennaisia muutoksia olivat pankin perustamisen vaikeuttaminen osakepääoman minimivaatimuksen avulla, toimiluvan saamisen sitominen valtioneuvoston tarveharkintaan ja pankkien vakavaraisuusvaatimusten sisällyttäminen pankkilakiin. Yksittäisiin luottomuotoihin ja velkasuhteen eri puoliin kohdistui myös erillistä lainsäädäntöä, jota esitellään tarkemmin luottomuodotuksen tarkastelun yhteydessä.

3.2 Vekseli- eli diskonttoluotto⁸

Pankkien myöntämän vekseliluoton yleisenä periaatteena oli, että pankki ja yritys tekivät sopimuksen määrätynsuuruisen diskonttoluottolimiitin myöntämisestä. Tämän jälkeen pankki oli sitoutunut vastaanottamaan ja diskonttaamaan kyseisen määrän arvosta määrätty ehdot täyttäviä vekseleitä. Yleensä vekseleiden piti olla liike- eli tavaravekseleitä, eli ne olivat syntyneet tavarakaupan seurauksena. Suomessa pankit hyväksyivät diskontattavakseen muitakin vekseleitä (mm. talonpoikaisvekseli, apuvekseli ja kulutusvekseli). Muiden vekselien hyväksyminen liittyi siihen, että käytännössä vekselit eivät olleet pelkästään liike-elämän rahoituskanava, vaan myös yksityiset ihmiset käyttivät niitä hyvin yleisesti.

Eräänä vekseliluoton perusajatuksena oli luoton tilapäisyys ja lyhytaikaisuus. Diskontto tarkoittaa käsitteenä velkasummasta ennakolta tehtyä vähennystä, joka

⁵ Korpisaari, Paavo (1915) s. 1–34.

⁶ Kalima, K. (1980) s. 63–65.

⁷ Kalima, K. (1980) s. 76–78.

⁸ Lukujen 3.2, 3.3 ja 3.4 lähteinä on käytetty Paavo Korpisaaren teoksia Suomen pankit (1920) ja Pankit ja pankkiliike (1923).

peritään korkona velkapääomasta. Se ei siis ole korkoa aivan samassa mielessä kuin muussa luotonannossa. Yleisiin vekseliluoton myöntämisehtoihin liittyi, että diskon-tattavaksi tarjottu vekseli oli kirjoitettu vekselilain määräysten mukaan, vekselin tuli olla tunnustettu, juoksuaika oli enintään 3-6 kuukautta ja vekselin täytyi olla asetettu pankissa maksettavaksi. Jo vuoden 1858 vekselisäännössä määriteltiin vekselille suhteellisen tarkka määrämuoto, joka perustui pitkään kansainväliseen käytäntöön. Vekselin koronlaskussa noudatettiin nykyäänkin käytössä olevia periaatteita (esim. koronlaskukuukaudessa oli 30 päivää).⁹ Vekselilain mukaan korko oli merkittävä vekseliin ja se laskettiin vekselin asettamispäivästä, ellei toisin määrätty. Vuoden 1858 vekselisäännön korvasi vuonna 1932 säädetty vekselilaki.

Käytännössä diskontto oli yleensä alhaisempi, jos vekseli oli asetettu kolmeksi kuukaudeksi. Pidemmäksi ajaksi asetetuista vekseleistä perittiin yleensä korkeampi korko. Mikäli vekseli uusittiin, korko oli yleensä korkeampi kuin ensimmäistä kertaa diskontattaessa. Näistä koron määräytymiseen liittyvistä periaatteista poikettiin kuitenkin tarvittaessa. Jos vekseliluotto myönnettiin jonkinlaisena tukiluottona tai muihin luottojärjestelyihin liittyvänä, saattoi korko olla huomattavasti normaalia alhaisempi tai se saatettiin myöntää muuten helpommilla ehdoilla, esim. pankki saattoi diskontata myös laadultaan huonompia vekseleitä. Toisaalta vaatimuksia saatettiin tarvittaessa myös tiukentaa esim. vaatimalla lisävakuuksia vekseleille. Vekseleihin liittyi jo 1800-luvun lopulla pankkien mahdollisuus rediskontata vekseleitä Suomen Pankissa (tarkemmin luku Suomen Pankin luotonannosta).

3.3 Lainat

Lainoilta vaadittiin aina vakuus ja yksityiskohtainen velkakirja. Vakuudet jaoteltiin yleensä seuraavasti: osake, obligaatio, talletustodistus, tavara ja muu reaalivakuus, takaus, kiinnitys ja nimivakuus. Eri vakuuksien vaikutuksesta liikepankkien laina-korkoon pätee suuntaa-antavasti Suomen Pankin luotonannon yhteydessä esiteltävä luokittelu (luku 3.5). Pankkilainan velkakirjassa määriteltiin yksityiskohtaisesti lainaehdot (erillinen, yksityiskohtaisesti velkakirjan ehtoja säätävä velkakirjalaki tuli voimaan vasta 1948¹⁰). Käsillä olevalla periodilla lainat olivat yleensä määräpäivänä erääntyviä. Hyvin yleinen laina-aika oli kolme kuukautta. Käytössä oli kuitenkin niin lyhyempiä kuin pidempiäkin velkakirjalainoja. Pankkilainojen osalta pidempiaikaiset velkakirjat otettiin yleisemmin käyttöön vasta toisen maailmansodan jälkeen. Lisäksi laina-aikaan ja korkoon vaikutti tietysti velallisen taloudellinen asema ja vakuuden arvo. Määräaikaiseksi tehtyjen lainojen lähes automaattinen uusiminen oli yleistä. Pankkilaina saattoi olla myös määrätyn irtisanomisajan jälkeen maksettava, jolloin irtisanomisaika oli tavallisesti kolme kuukautta.

Lainat olivat tutkimusperiodilla yleensä kiinteäkorkoisia. Korko ilmoitettiin velkakirjassa. Korko voitiin ilmoittaa kahdella eri tavalla: korko sisälsi provision (eli oli ilmoitettaessa korkeampi) tai provisio ilmoitettiin erikseen (velkakirjassa oli

⁹ Vekselidiskonttauksen koronlaskusäännöistä, provisiosta ja muista kuluista esim. liikepankit sopivat yhdessä. Suomen Pankkiyhdistyksen jäsenet sopivat keskenään tärkeimmistä pankkitoimintaan liittyvistä tariffeista, ks. Suomen Pankkiyhdistyksen tariffimäärät esim. vuosilta 1922 ja 1927.

¹⁰ Velkakirjalainoja koskeva lainsäädäntö oli pitkään hajanaista, ja velkakirjaa koskeva säännökset olivat hajallaan eri laeissa, tärkeimpänä kauppakaari.

matalampi korko, mutta sen lisäksi maksettiin sovitun suuruinen provisio). Kolmas vaihtoehto oli, että velallinen sitoutui maksamaan korkoa tietyn prosenttimäärän korkeimman talletuskoron lisäksi. Tämä koron merkitsemistapa yleistyi 1920-luvulla, jolloin koron muutokset olivat yleisiä. Tämä muutos merkitsi myös vähittäistä siirtymistä vaihtuvakorkoisiin lainoihin.

Lainan vakuutena käytettiin hyvin yleisesti kiinnityksiä, osakkeita, obligaatioita tai talletustodistuksia. Pantiksi hyväksyttävän arvopaperin suhteen pankeilla oli tarkat ohjeet, esimerkiksi oman pankin osakkeita ei saanut hyväksyä pantiksi, vakuutena olevalla arvopaperilla täytyi olla toimivat markkinat ja uuden yhtiön osakkeet eivät kelvanneet pantiksi. Koska Suomen arvopaperimarkkinat olivat huonosti kehittyneet, joutuivat pankit usein joustamaan edellä mainituista ehdoista. Mikäli ehdoissa joustettiin, korvattiin se tavallisesti takauksilla. Liikeryitysten luotoissa tärkeä vakuusryhmä oli myös tavara. Pitkäaikaisia kiinteistöjen kiinnityslainoja myönsivät kiinnitysluottolaitokset, mm. Suomen Hypoteekkiyhdistys, jonka varainhankinta perustui pitkäaikaisiin obligaatiolainoihin (ks. lähemmin luku 3.6 Muu pitkäaikainen kotimainen luotonanto).

3.4 Kassakreditiivit, konttokurantit ja luotolliset shekkitilit

Kassakreditiivit ja konttokurantit olivat vakuudellisia luottoja. Kassakreditiiviluottoa käytettiin pienemmissä erissä shekeillä. Korko maksettiin aina käytetyn luoton mukaan. Samoin käytetty luotto voitiin maksaa takaisin pienissä erissä. Koron lisäksi kassakreditiiivistä maksettiin tiliä avattaessa provisio. Kassakreditiivi oli tavallisesti kestoltaan puolesta vuodesta vuoteen. Kun määräaika päättyi, kreditiivi oli maksettava kokonaan takaisin korkoineen.

Konttokurantti oli lähinnä suurteollisuuden ja kaupan käyttämä luottomuoto, jota käytettiin shekeillä. Konttokurantti oli kuitenkin luonteeltaan toisenlainen kuin kassakreditiivi siinä, että konttokuranttitiliä käytettiin myös talletustilinä. Se vastasi siis luotollista shekkitiliä. Konttokuranttitili oli asiakkaiden kaikissa liiketoimissaan käyttämä tilimuoto. Talletusvaroille maksettiin juoksevaa tiliä vastaava korko, ja luotolla voitiin rahoittaa vastaavasti suuretkin juoksevat menot. Konttokuranttitili oli pitkäaikaista luottoa, käytännössä jopa useammaksi vuodeksikin. Yleensä pankki irtisanoi sen vain, jos asiakkaan asema oli olennaisesti heikentynyt tai vakuuden arvo oli alentunut.¹¹ Toisin kuin liikepankeissa, Suomen Pankissa ei ollut käytössä erillisiä konttokuranttitilejä, vaan maksumääräyksiä käytettävä luotonanto hoidettiin kassakreditiiveillä ja muu rahaliikenne juoksevia tilejä vastaavien pano- ja ottotilien kautta.¹²

Pankit yksinkertaistivat luotonantoaan 1930-luvun alussa lähinnä vuoden 1932 uuden shekkilain myötä, jolloin kassakreditiivit, konttokurantit ja samalla myös ns. juoksevat talletustilit yhdistettiin shekkitileiksi, jotka jaettiin luotollisiin ja luotto-

¹¹ Korpisaari, P (1923) s. 90–91.

¹² Pano- ja ottotilien ylitykset olivat harvinaisia. Niistä perittiin todennäköisesti korkoa kassakreditiivejä vastaavalla tavalla. Tunnetuin pano- ja ottotilin ylitys on valtion toiminta vuosina 1918–1920 (ks. Suomen Pankki 1914–1920, taulukko 18, s. 128–133).

miin.¹³ Tässä vaiheessa ainut pankkien luotonannon muoto vekselien ja shekkitilin lisäksi oli velkakirjalaina. Luotolliset shekkitilit olivat yleensä vakuudellisia, kuten kassakreditiivit ja konttokurantit aikaisemmin. Shekkitilin talletusehdoista on kat-
saus luvussa 4. Käytännössä luotollinen shekkitili oli sama kuin aikaisempi kontto-
kurantti. Tilinhaltija saattoi nostaa tililtä varoja ennalta sovittuun ylärajaan asti. Tilinhaltija ja luotonantaja laativat sopimuksen, jossa määriteltiin luoton yläraja sekä voimassaoloaikaan ja irtisanomiseen liittyvät ehdot. Käytetystä luottomäärästä mak-
settava korko, joko kiinteä tai luottomäärän mukaan liukuva sekä tallettajalle mah-
dollisesti hyvitetty korko määritettiin myös sopimuksessa. Provisio laskettiin prosentteina myönnetystä enimmäisluottomäärästä. Luottoa käytettiin joko shekeillä tai maksu- tai siirtomääräyksillä.¹⁴

3.5 Suomen Pankin luotonanto

Suomen Pankki sovelsi luotonannossaan periaatteessa samoja vakuuteen ja luoton pituuteen liittyviä sääntöjä kuin liikepankitkin. Suomen Pankki diskonttasi vekselei-
tä ja myönsi hypoteekkilainoja ja kassakreditiiviluottoa. Alin diskonttokorko oli Suomen Pankin korkotason perusta, sillä muut korot määriteltiin sen kautta.¹⁵ Vek-
seliluoton korko vaihtui sen mukaan, oliko kyseessä 3 kuukauden vai sitä pidempiai-
kainen vekseli. Alin vekselikorko oli alle kolmen kuukauden lyhyillä puhtailla liike-
vekseleillä. Yleensä $\frac{1}{2}$ prosenttia korkeampi korko oli puhtailla liikevekseleillä,
joiden maksupäivä oli kolmen ja kuuden kuukauden välillä. Tästä yleensä $\frac{1}{2}$ prosen-
tin päässä oli muunlaisten vekseleiden diskonttaaminen maksuajan pituudesta riip-
pumatta. Yleensä diskontto oli korkeimmillaan vekseliä uudistettaessa.

Hypoteekkilainojen ja kassakreditiiviluottojen kohdalla luottokorot oli ryhmi-
telty vakuuden mukaan kolmeen ryhmään:

- A: kulta, hopea, Suomen valtion ja Suomen Hypoteekkiyhdistyksen obligaatioita sekä valtioiden liikkeelle laskemia tai takaamia obligaatioita, myös pankkien talletustodistuksia.
- B: muut obligaatiot, julkisen valvonnan alaisten ja säännöllisesti taseensa jul-
kaisevien yhtiöiden osakkeet, myös suomalainen vilja, rauta ja puutavara.
- C: muut osakkeet ja tavarat.

Toisinaan Suomen Pankissa korkoratkaisut sidottiin liikepankkien korkoihin mm. keinottelun välttämiseksi siten, että pankkivaltuusmiehet saattoivat antaa johtokun-
nalle valtuudet laskea korkoa, mikäli liikepankit laskevat korkojaan tai päinvastoin. Esim. 1900-luvun alussa Suomen Pankki sovelsi tähän periaatteeseen nojautuen kor-

¹³ Tämä laajempi tiliuudistus näkyy myös pankkitilastossa, jossa tapahtui talletusten kohdalla uudistuksia tilastoinnissa.

¹⁴ Luotollisten shekkitilien ehdoista tarkemmin esim. Hirvelä, E. & al. (1950), s. 102-104.

¹⁵ Liitteessä 4 esitellään tarkemmin Suomen Pankin luotonannon korkoja.

koja, joissa alin diskonttokorko vastasi liikepankkien korkeinta talletuskorkoa.¹⁶ Mikäli markkinakorko olisi ollut suurempi kuin alin diskonttokorko, pankkien olisi kannattanut rediskontata kaikki vekselit keskuspankissa ja tallettaa rahat parempaa korkoa maksaneisiin pankkeihin.

Diskonttokoron taso määrättiin hallinnollisesti ja luottokorot vakuusluokittain siihen kytkettyinä. Toisinaan kahdessa eri vakuusryhmässä saatettiin soveltaa samaa korkoa. Muut poikkeamat luokittelun mukaisista koroista liittyivät yleensä johonkin erityisluottojärjestelyihin ja olivat yleensä pankin johtokunnan ratkaistavissa. Yleisin poikkeus olivat liikepankkien rediskontot, joihin lähes poikkeuksetta sovellettiin alinta diskonttoa, vaikkei rediskontattu vekseli olisi sitä välttämättä ansainnutkaan.

Pankkien keskuspankkirahoitus rediskonttojen muodossa yleistyi Suomessa 1890-luvun alussa. 1900-luvun alkupuolella useimmilla liikepankeilla oli rediskonttauksissa limitti, jonka jälkeen ei välttämättä enää sovellettu alinta diskonttokorkoa.¹⁷ Pankkien rediskonttausta vastaavassa nykyisessä maksuvalmiusluottojärjestelmässä alimman diskonttokoron vastineena on huutokauppakorko, johon luotosta perittävä korko on sidottu lisätynä Suomen Pankin määräämällä marginaalilla. Poikkeusaikoina voitiin vanhojen asiakkaiden, lähinnä vientiyritysten kohdalla ajoittain soveltaa alinta diskonttokorkoa alhaisempia korkoja. Tähän oli syynä lähinnä se, että lainojen lyhentäminen oli vaikeaa muuten hyväkuntoisten yritysten menettäessä ulkopuolisten häiriöiden takia markkinoita.¹⁸ Matalampaa korkoa voitiin soveltaa myös rakennepoliittisista syistä.¹⁹ Laajempia erityisjärjestelyitä on Suomen Pankin historian aikana ollut lisäksi muutamia.²⁰

¹⁶ Esim. Suomen Pankin arkisto, Eduskunnan pankkivaltuusmiesten kirjeet Suomen Pankin johtokunnalle 24.4.1909 ja 31.3.1914. Suomen Pankin johtokunta perusteli erityisesti 1900-luvun alussa hyvinkin yksityiskohtaisesti Eduskunnan pankkivaltuusmiehille koronmuutosesityksensä, esim. Suomen Pankin arkisto, Suomen Pankin johtokunnan kirjeet Eduskunnan pankkivaltuusmiehille 13.12.1910, 16.5.1911 ja 20.3.1920.

¹⁷ Suomen Pankin arkisto, Johtokunnan pohjapöytäkirja 9.1.1908. Tämän menettelyn kestoa ei ole voitu selvittää arkisto- tai painetusta aineistosta. Toisen kerran sitä sovellettiin käytännössä vuonna 1921. Lisäksi Suomen Pankki käytti rediskonttausta keinona yrittää laskea yleistä korkotasoa määräämällä rediskonttausten ehdoksi korkeimman talletuskoron laskemisen. Suomen Pankin arkisto, Johtokunnan pöytäkirja 14.5.1927.

¹⁸ Esim. Suomen Pankin arkisto, Eduskunnan pankkivaltuusmiesten kirjeet Suomen Pankin johtokunnalle 3.8.1914. Kirjeessä 6.5.1915 Pankille myönnettiin oikeus tietyin ehdoin myöntää luottoa tietyin edellytyksin puutavaraliikkeen harjoittajille ½ prosenttia alle alimman diskontton.

¹⁹ Esim. OKO:lle myönnetyt edulliset luotot 1920-luvulla maaseudun kohtuuhintaisen luotonannon edistämiseksi. Suomen Pankin arkisto, Eduskunnan pankkivaltuusmiesten kirjeet Suomen Pankin johtokunnalle lokakuussa 1921 ja 30.6.1922.

²⁰ Suomen Pankki ja Kansallis-Osake-Pankki sopivat joulukuussa 1931, että vaikeuksissa ollut Maakuntain Pankki sulautettaisiin Kansallis-Osake-Pankkiin. Tässä yhteydessä Suomen Pankki myönsi KOP:lle sulauttamisprosessin tukitoimena 200 milj. markan diskonttoluoton 5 prosentin korolla (alin diskonttokorko oli tuolloin 8 %). Toisen maailmansodan alettua Suomen Pankki alkoi diskontata valtion vekseleitä. Aluksi vekselit myönnettiin alimpaan diskonttokorkoon. Valtion korkokulujen pienentämiseksi, valtiovarainministeriön pyynnöstä, Suomen Pankki alkoi vuoden 1941 marraskuussa soveltaa uusiin diskontattaviin tai uusittaviin Suomen valtion kolmen kuukauden vekseleihin 2½ prosentin korkokantaa, vaikka alin diskonttokorko oli 4 %.

3.6 Muu pitkäaikainen kotimainen luotonanto

Kiinnitysluottolaitosten pitkäaikainen antolainaus

Erityisesti maatalouden luotontarpeen tyydyttämisestä lähti myös Suomessa liikkeelle ajatus hypoteekkiyhdistysten perustamisesta. Yhdistysten tehtävänä oli vuoden 1859 lain hypoteekkiyhdistysten ehdoista ja yleisistä perusteista mukaan myöntää kiinnitysluottoa maatalouden edistämiseksi.²¹ Antolainaustoimintaan tarvittavat varat saatiin joko hankkimalla suoria lainoja tai obligaatiolainoilla. Hypoteekkiyhdistykset saivat harjoittaa vain kiinnitysluottotoimintaa. Yhdistysten ehdoissa määrättiin, että laina saatiin myöntää vain ensimmäistä kiinnitystä vastaan. Kaikki lainat olivat ns. kuoletuslainoja. Näissä lainansaaja suoritti puolivuositain korkoa, koko laina-ajan samansuuruisina erinä, josta ennalta määrätty osa oli varsinaista korkoa, osa pääomalyhennystä ja osa hoitokustannuksista maksettavaa provisiota.

Suomen ensimmäinen kiinnitysluottolaitos, Suomen Hypoteekkiyhdistys, perustettiin vuonna 1860. Yhdistyksen säännöissä määrättiin lainausrajaksi 50 prosenttia kiinnitetyn tilan arvioidusta arvosta. Arvo määriteltiin pelkän maan perusteella, rakennuksia tai metsää ei siis arvioitu. Toiminnan alkuvaiheissa korko oli viisi prosenttia, jonka lisäksi vuotuismaksussa oli 3/4 prosenttiyksikköä kuoletusta ja 1/4 hallintokuluja. Koska pääomalyhennys oli niin pieni, olivat laina-ajat hyvin pitkiä. Hypoteekkiyhdistyksen ongelmana oli alkuaikoina sisään- ja uloslainauskorkojen liian pieni ero. 1880-luvulla suurimmat vaikeudet oli kuitenkin ohitettu. Sisäänlainauksen obligaatiolainojen ehdot määräsivät siis pitkälle kiinnityslainojen korkotason, sekä samalla myös kuoletuksen ja hoitokulujen suuruuden.²²

1890-luvulta alkaen perustettiin useita kiinnitysluottolaitoksia eri motiivein. Ensimmäinen näistä oli Suomen Kaupunkien Hypoteekikassa, jonka tavoitteena oli tarjota pitkäaikaista kiinnitysluottoa kaupunkikiinteistöjä varten. Luottoa voitiin myöntää kolmella eri tavalla: kuoletuslainaa enintään puolelle kiinteistön arvosta, ns. seisovia lainoja enintään kolmannekseen kiinteistön arvosta tai irtisanottavia lainoja viittä vuotta lyhyemmällä irtisanomisajalla korkeintaan 7/10 kiinteistön arvosta. Näistä ehdottomasti yleisin oli normaali kiinnityslaina. Kaupunkien Hypoteekikassa oli lähinnä KOP:n piiriin kuuluva yritys. Samaan aikaan perustettiin hypoteekkosastot myös Suomen Yhdys-Pankkiin ja Pohjoismaiden Osakepankkiin. Myöhemmässä vaiheessa myös muut liikepankit perustivat erillisiä hypoteekkosastoja. Näiden lisäksi vuonna 1907 perustettu Suomen Kiinteistöpankki Osakeyhtiö oli merkittävä kaupunkien kiinteistöluottoa myöntävä erityisluottolaitos. Pitkäaikaista kiinnitysluottoa myönsivät varsinaisten kiinnitysluottolaitosten lisäksi myös esim. vakuutusyhtiöt.²³ Varsinainen laki hypoteekkiyhdistyksistä säädettiin vuonna 1925.

²¹ Vaikka maatalouden luototus olikin päätehtävä, Hypoteekkiyhdistyksen edullinen pitkäaikainen luotonanto kattoi vain pienen osan maatalouden luottotarpeesta.

²² Korpisaari, P. (1920), s. 307–316.

²³ Korpisaari, P. (1920), s. 316–326.

Obligaatiolainat

Obligaatiolainat ovat joukkovelkakirjalainoja, joissa velallinen sitoutuu määräpäivänä maksamaan velan pääoman määräpäivänä velkojalle. Takaisinmaksu tapahtuu usein osissa koronmaksun yhteydessä. Velallinen maksaa lainasta korkoa tavallisesti kaksi kertaa vuodessa. Lainasumma jakautuu useisiin obligaatioihin. Obligaatiolainat voidaan luokitella eri tavoin. Kolme tavallisinta tapaa on jakaa ne liikkeellelaskijan, lainan tarkoituksen tai vakuuden mukaan.²⁴

Suomessa ei ennen toista maailmansotaa erityisesti rajoitettu lainsäädännöllisesti obligaatiolainausta. Erityisiä määräyksiä on olemassa vain pankkeja, kiinnitysluotolaitoksia, kuntia ja seurakuntia koskien. Näidenkin kohdalla rajoitukset ovat käytännössä vähäisiä. Vuoden 1886 uudistetun pankkilainsäädännön mukaan pankkien tuli hakea lupa obligaatiolainanotolle. Hypoteekkiyhdistysten toimintaa säännelleessä asetuksessa vuodelta 1859 määriteltiin myös obligaatiolainausta koskevia seikkoja. Kuntien ja seurakuntien pitkäaikainen luotonotto oli alistettava ylimpien hallintoelinten vahvistettavaksi.²⁵ Vuoden 1933 pankkilaissa oli lisäksi eräitä pankkien harjoittamaa obligaatioluotonottoa koskevia muutoksia (ks. luku 3.1). Vuoden 1942 obligaatiolaissa säädettiin, että muut kuin valtio saivat laskea liikkeeseen obligaatioita vain valtioneuvoston luvalla. Valtio sai siis etuoikeutetun aseman pääomamarkkinoilla.²⁶ Uusi joukkovelkakirjalaki säädettiin vasta vuonna 1969, joten valtioneuvoston mahdollisuus kontrolloida näin pääomavirtoja säilyi vielä 1940-luvun lopullakin. Toisaalta yritykset alkoivat laskea liikkeeseen 1950-luvulla ns. debentuureja, joissa ei erona obligaatioihin ole vakuutta takaisinmaksusta. Tämä kasvatti vähitellen yritysten lainanottomahdollisuuksia pääomamarkkinoilla.

Obligaatiolainat olivat lainaajan kannalta hyviä siksi, että niissä korko oli yleensä pienempi kuin pankkilainoissa, sillä esim. lainanhoitokustannukset olivat huomattavasti pienemmät. Lisäksi obligaatioluotto oli kiinteäkorkoista, ja varatesaan oikeuden luoton konvertointiin luotonottaja saattoi konvertoida korkotason laskiessa luoton matalampikorkoiseen. Myös sijoittajalle obligaatiolainat olivat kilpailukykyisiä. Kiinteä korko toi sijoituksen tuotolle tiettyä varmuutta. Vakuus oli myös täysin varma ja korkotuotto tavallisia talletuksia korkeampi.²⁷

Pankit ovat Suomessa sijoittaneet varojaan obligaatioihin toimintansa alusta alkaen. Toisaalta pankit ovat myös itse ottaneet obligaatiolainoja. Obligaatiosijoitukset nähtiin varmoina ja likvideinä vaihtoehtoina. Kuten muussakin luotonannossaan pankit pyrkivät turvaamaan luotonannon likvidisyyden. Koska pörssitoiminta oli Suomessa huonosti kehittyntä ja ajoittain sitä ei ollut lainkaan, Suomen Pankki lainotti esim. pankkien obligaatioita tarvittaessa. Obligaatiolainoihin sijoittaminen pankkien taholta perustui likvidisyyden osalta siihen oletukseen, että niille oli

²⁴ Hoffman, K.J. (1969) s. 2-3. Hoffmanin talous- ja sosiaalhistorian pro gradu -tutkielma on paras esitys Suomen obligaatiomarkkinoista ennen vuotta 1914.

²⁵ Hoffman, K.J. (1969) s. 6-7.

²⁶ Tarkka, J. (1988) s. 193, tarkemmin obligaatiolain perustelut: HE 123/41.

²⁷ Tudeer, A. E. (1932) s. 37.

olemassa toimivat markkinat tai niitä vastaava mahdollisuus muuttaa sijoitus rahaksi esim. talletuspäön sattuessa.²⁸

Suomen pääomamarkkinat olivat koko tutkimusperiodin ajan suhteellisen köyhät. Esimerkiksi 1860-luvulla obligaatiolainojen sijoittaminen kotimaan markkinoille oli lähes mahdotonta. Tilanne kuitenkin parani hiukan 1880-luvulta alkaen, ja obligaatioiden liikkeellelasku kasvoi nopeasti. Kultakannan vakiinnuttua ja Saksan markkinoiden vilkastuttua suomalaisten obligaatioiden markkinat näkyvät siirtyneen suureksi osaksi Saksaan. Noteerauksista on 1890-luvulta ensimmäiseen maailmansotaan asti saatavissa säännölliset noteeraukset vain Berliinin ja erityisesti Hampurin pörssistä. Vastaavasti inflaation vaivaama 1920-luku oli jälleen erittäin hiljaista aikaa obligaatiomarkkinoilla.

3.7 Provisiot

Erillisiä provisioita perittiin pankkien luotonannossa koko tutkimusperiodin ajan. Provisiot olivat muiden antolainauskulujen ohella ennen vuotta 1883 ainoa keino kiertää lakisääteistä 6 prosentin korkokatkoa.²⁹ Paavo Korpisaari väittää tutkimuksessaan, että provisioiden kanssa korko nousi pankkitoiminnan alkuvuosina usein 8–13 prosenttiin saakka.³⁰ Toisaalta kovin korkeisiin provisioihin ei aineiston perusteella tuntunut olevan suurempaa tarvetta, sillä mm. Suomen Pankin alin diskonttokorko oli kahta lyhyttä poikkeusta lukuun ottamatta lähes koko periodin ennen vuotta 1919 alle 6 prosentin.

Edellä on jo käynyt ilmi, että ajoittain luottojen korko myös ilmoitettiin niin, että provisiota oli lisätty suoraan korkoon. Tavallisissa lainoissa provisiota ei yleensä peritty. Kassakreditivieissa ja konttokuranteissa provisiota perittiin yleensä aina. Provision suuruus vaihteli suuremmissa pankeissa 2 prosenttiin saakka. Yleensä normaali provision suuruus oli 1 %. Pienemmissä pankeissa esim. 1920-luvulla provisiota saattoi nousta jopa yli 4 prosentin.

Suomen Pankki peri provisiota vain eräistä toimenpiteistä. Yleensä kassakreditivieistä perittiin ns. sisäänkirjoittamismaksua, provisiota, joka oli yleensä ½ prosenttia vuotuista korkoa. Vuosina 1879–80 sekä vuonna 1920 perittiin provisiota 1 prosentti, ja vuosina 1886–1987 provisiota oli vain ¼ prosenttia. Eräiden vuosien korkean provision takana oli selvä pyrkimys tuolloin rajoittaa luoton käyttöä.³¹

²⁸ Korpisaari, P. (1920) s. 246–247.

²⁹ Joissakin tutkimuksissa keskimorkkoa määriteltäessä on otettu mukaan myös provisiota. Tämä menettely perustuu juuri oletukseen siitä, että provisiota oli vain suoranainen koron jatke. Toisaalta näin meneteltäessä ei ole otettu huomioon muita mahdollisia kustannuksia luotonannon kokonaiskustannusten selvittämiseksi. Tässä tutkimuksessa provisioita on käsitelty koron tapaisena kustannuksena, jota ei kuitenkaan (varsinkaan vuoden 1920 korkokaton poistamisen jälkeen) voi suoranaisesti pitää korkona. Katso esim. Oksanen, H. Suomen rahamarkkinat 1926–1931, taulukko 9, Korkotilastoa v. 1922–1938.

³⁰ Korpisaari, P. (1920) s. 244.

³¹ Suomen Pankin arkisto, Eduskunnan pankkivaltuusmiesten kirjeet Suomen Pankin johtokunnalle 9.11.1920.

3.8 Luotonannon jakautuminen rahoituslaitoksittain ja luottomuodoittain

Eri rahoituslaitosten osuus antolainauksesta on muuttunut tutkimusperiodilla voimakkaasti (ks. Taulukko 1). Luotonannosta on lisäksi todettava, että kriisikausina (1800-luvun kato- ja lamavuodet, sodat jne.) se on joskus määrällisesti supistunut. Se on siis suhdanneherkempää kuin ottolainaus.³² Tutkimusjakson alussa suurin luotonantaja oli Suomen Pankki, joka kilpaili aluksi yksityisasiakkaista liikepankkien kanssa. Suomen Pankki oli aina 1950-luvulle asti suuri luotonantaja, mutta sen osuus koko luotonannosta oli jatkuvasti laskussa. Suomen Pankin antolainaus koostui pääasiassa vekseleistä.

Liikepankkien luotonanto muodostui alkuvaiheessa pääasiassa vekseleistä, joiden osuus oli yli 50 prosenttia niiden luotonannosta. Ensimmäisen maailmansodan aikana vekseliluoton osuus laski noin 20 prosenttiin lainojen osuuden noustessa noin kolmannekseen. Kassakreditivien osuus oli koko ajan vajaa viidennes. Sotien välisenä aikana vekseleiden osuus oli noin kolmannes, lukuun ottamatta 1930-lukua, jolloin niiden osuus laski. Sodan jälkeen vekseleiden osuus kohosi taas n. 50 prosenttiin. Shekkiluottojen osuus laski koko ajan ja oli lopulta vuonna 1950 enää 1/10 liikepankkien kotimaisesta luotonannosta. Lainojen osuus kohosi koko sotien välisen ajan ollen suurimmillaan heti sodan jälkeen (n. 50 %). Tästä niiden osuus laski hieman alle 40 prosentin vuoteen 1950 mennessä.

Säästöpankkien luotonanto muodostui aina vuoteen 1919 asti pitkäaikaisista lainoista. Vuoden 1918 uuden säästöpankkilain mukaan ne saivat myös oikeuden myöntää lyhytaikaista luottoa (lyhyet, määräaikaist lainat, vekselit ja shekkiluotot). Käytännössä säästöpankkien luotonanto koostui vielä 1960-luvun lopullakin lähes yksinomaan lainoista (yli 90 prosenttia lainakannasta)³³

Postisäästöpankin luotonanto yksityisasiakkaille alkoi vasta vuonna 1940. Se koostui lainoista (luvuissa on mukana myös yksityiset obligaatiolainat). Osuuskassojen luotonanto oli alussa³⁴ hyvin vähäistä ja koostui aina vuoteen 1926 asti lainoista. Tämän jälkeen niillä oli myös shekkiluottoja. OKO:n lainaustoiminta alkoi vuonna 1934. Sen luotoista toisen maailmansodan jälkeen suurin osa oli vekseleistä.

³² Pipping, H. E. (1962) s. 210–211.

³³ Kuusterä, A. (1995b) s. 261–262, 385, 453.

³⁴ Ensimmäiset osuuskassat ja OKO perustettiin vuonna 1903.

Taulukko 1.

**Eri rahoituslaitosten osuus luotonannosta yleisölle
1862–1950, %**

	Suomen Pankki	Liike- pankit	Säästö- pankit	Osuus- kassat ja OKO	Posti- säästö- pankki	Kiinnitys- luotto- laitokset
1862	72	8	10	-	-	10
1870	28	31	11	-	-	30
1886	19	43	20	-	0	18
1890	21	48	20	-	0	11
1900	11	58	14	-	0	17
1910	8	58	20	0	0	14
1920	2	81	12	0	0	5
1930	5	54	22	7	0	12
1940	6	48	29	9	1	7
1950	11	41	22	21	3	2

Lähde: Suomen historiallinen tilasto (1983). Koska 1880-luvulta säästöpankkien luotonannosta on tarkka luku vain vuodelta 1886, on laskelmat tehty silloin. Sitä ennen on laskelmissa käytetty Antti Kuusterän laskelmia samasta lähteestä. Postisäästöpankki perustettiin vuonna 1886.

4 Katsaus talletuksiin

Talletusliike Suomessa oli hyvin vähäistä ennen liikepankkien perustamista. Säästöpankit olivat pitkään ainut talletuksia vastaanottava laitos. Suomen Pankki alkoi ottaa vastaan talletuksia vuonna 1859, mutta senkin merkitys pysyi pienenä. Suomen Yhdys-Pankin perustamisen jälkeen ja pankkitoiminnan vähitellen kasvaessa talletusten määrä alkoi nopeasti kasvaa. Täytyy muistaa, että talletusten kasvu mahdollisti myös muun pankkitoiminnan nopean kasvun.

Pankkitoiminnan alkuaikoina aikatalletukset olivat keskeisessä asemassa. Ne jaoteltiin pituuden mukaan yhdestä kuuteen, jopa yhdeksään kuukauteen. Talletukset olivat yleensä kiinteäkorkoisia. Tästä oli Pippingin mukaan seurauksena se, että milloin korkojen odotettiin nousevan, tallettajat sanoivat irti talletuksiaan ja päinvastoin. Tällainen kehitys aiheutti pankeille epävarmuutta. Oikeastaan vasta 1890-luvulla pankit alkoivat tarjota laajemmin erilaisia talletusvaihtoehtoja. Näitä olivat aluksi erilaiset talletustilit (mm. karttavat talletustilit), sitten vaihtuvakorkoiset talletukset ilman irtisanomista.¹ Myöhemmässä tarkastelussa talletustilit, joista annettiin talletustodistus, käsitellään yhtenä kokonaisuutena, josta erotetaan säästö- ja karttavat tilit erilleen. Pankkitilastossa eri talletustilit on käsitelty yhtenä kokonaisuutena. Myös korkotarkastelussa korkein talletuskorko koskee sekä talletustodistuksellisia talletustilejä että säästö- ja karttuvia talletustilejä.

Talletuskoron määräytymisessä oli merkittävässä asemassa talletusten irtisanomisajan pituus. Kulloisenkin korkopoliittisen tilanteen mukaan ylintä talletuskorkoa maksettiin vaihtelevasti talletuksille eripituisilla irtisanomisajoilla. Talletuskorko myös noudatteli väljästi jo varhain taloudellista tilannetta. Rahamarkkinoiden ollessa kireät mm. 1860-luvulla, talletuskorko oli suhteessa korkeampi. Yleisesti 1800-luvun puolella talletuskorot vaihtelivat aika vähän. Eräitä syitä korkojen muuttumattomuuteen olivat mm. seuraavat: rahan kysyntä oli aika vähäistä, sillä taloudellinen yrittelijäisyys ei ollut kovin vilkasta; pyrkimys korkotason ylläpitämiseen oli tietoinen ratkaisu talletusten luonteesta johtuen; pankkien oli saatava riittävä korkomarginaali, ja korkosopimuksista ja pankkien pienestä määrästä seurasi myös kilpailun vähäisyys.²

Eri rahalaitosryhmien välinen kilpailu talletuksista käynnistyi liikepankkien perustamisen myötä. Liikepankit veivät nopeasti yli 2/3 talletusten kokonaismäärästä. Säästöpankkien osuus varsinaisista talletuksista oli vajaa 1/3 ja 1880-luvun lopulla perustetun Postisäästöpankin osuus oli vain noin prosentti talletuksista. Tämä talletusten jakauma säilyi itsenäistymiseen saakka. Sotien välisenä aikana tilanne alkoi muuttua. Ennen toista maailmansotaa liikepankkien osuus talletuksista oli laskenut alle 50 prosentin. Säästöpankkien osuus oli samanaikaisesti noussut liki 40 prosenttiin, osuuskassojen osuus oli myös kasvanut 7 prosenttiin ja muidenkin rahoituslaitosten n. 5 prosenttiin. Vuoteen 1950 mennessä liike- ja säästöpankkien osuus kotimaisesta ottolainauksesta oli laskenut osuuskassojen ja Postisäästöpankin kasvatettua osuuttaan vastaavasti.³ Eri pankkien talletuksia vertaamalla on helppo

¹ Pipping, H. E. (1962) s. 199–200.

² Korpisaari, P. (1920) s. 214–215.

³ Lähteenä Suomen taloushistoria 3 (1983). Laskelmissa ei ole mukana Suomen Pankki.

todeta pankkien välinen työnjako, jossa liikepankit keräsivät suuret yksityisten ja liike-elämän talletukset, säästöpankit olivat keskisuurten talletusten kerääjiä ja osuuskassat ja Postisäästöpankki keräsivät pienimmät talletukset.⁴

Talletusehtojen tarkastelemiseksi talletukset jaetaan seuraavasti⁵:

Talletustilit

Talletustilit olivat yleensä 1–6 kuukauden irtisanomisajalla tai vaadittaessa takaisin maksettavia (ns. avistalletukset, joissa niiden luonteen vuoksi oli yleensä alhaisempi korko). Talletuksia saatettiin ottaa vastaan myös pidemmällä irtisanomisajalla, jopa useammaksi vuodeksi. Talletuskorko riippui yleensä irtisanomisajan pituudesta. Tilit olivat joko kiinteä- tai muuttuvakorkoisia. Muuttuvakorkoisissa talletuksissa korko muuttuu aina rahalaitoksen kulloinkin ilmoittaman korkeimman talletuskoron noustessa tai laskiessa. Rahalaitos antoi talletuksesta talletustodistuksen. Tiliä voitiin käyttää yleensä vain tilinomistaja talletustodistuksen kanssa. Talletustileiltä nostettiin varoja irtisanomalla. Mikäli varoja nostettiin ennen irtisanomisajan päättymistä, joutui tallettaja maksamaan tästä provisiota. Talletukselle kasvanut korko oli kuitenkin nostettavissa talletusaikana. Aikaisemmin pankit maksoivat talletukselle koron kaksi kertaa vuodessa ja jotkut pienemmät pankit jopa neljä kertaa. Rahalaitos oli yleensä oikeutettu irtisanomaan talletuksen. Näin tapahtui esim. silloin kun korkokanta laski voimakkaasti ja pankilla oli paljon kiinteäkorkoisia talletuksia korkealla korolla.

Karttuva talletustili ja säästötili

Karttuvaa talletustiliä käytettiin joko jatkuvana talletuksena, jolta nostoja voitiin tehdä tiettyjen nostorajoitusten puitteissa. Tallettajalle ei annettu talletustodistusta, vaan tilistä jäi rahalaitokselle ns. tilikortti ja tallettajalle tiliotteena toimiva vastakirja tai kuitti. Karttuvalta talletustililtä saattoi nostaa rahaa vain tilinomistaja tai hänen valtuuttamansa henkilö. Tililtä voi nostaa varoja ilman irtisanomista tiettyyn määrään asti kuukaudessa. Tämän rajan ylittämisestä perittiin palkkio. Suurempia summia nostettaessa tilin irtisanomisaika oli yleensä 6 kuukautta. Karttuvan tilin korko laskettiin jatkuvasti tapahtumien mukana erikseen panoille ja otoille. Karttuvan tilin korko oli yleensä muuttuva. Karttuvan tilin muunnos ns. käyttötili, jolla oli myös shekkitilin ominaisuuksia, otettiin käyttöön vasta 1960-luvulla. Käyttötilin korko laskettiin vain kuukauden alimmalle saldolle. Säästötilin käyttö oli sidottu vastakirjaan, minkä suhteen se erosi karttuvasta talletustilistä. Se vastasi siis paljon talletustodistusta. Vastakirja täytyi olla mukana sekä tilillepanoja ja tililtäottoja suoritettaessa. Koron ja irtisanomisen suhteen säästötili vastasi karttuvaa talletustiliä.

⁴ Kuusterä, A. (1995b) s. 107, 193 ja 359.

⁵ Hirvelä, E. & al. (1950) sekä osittain Kauppinen, T. & Vanhanen, J. (1966).

Juokseva tili ja shekkitili

Juoksevien tilien tunnusmerkki oli, että niiltä saatettiin nostaa varoja ainoastaan shekillä. Juoksevan tilin korkotasoa oli yleensä huomattavasti talletustilejä alhaisempi tai korkoa ei maksettu lainkaan. Shekkitilit korvasivat 1930-luvulla juoksevat tilit ja konttokurantit. Ne olivat edeltäjiensä mukaisesti lyhytaikaisia talletuksia varten ja niiden merkitys talletusten kokonaisuudesta oli ollut pieni. Niiltä varoja käytettiin ilman irtisanomista ja korko oli, kuten juoksevissa tileissä, huomattavasti muita talletuksia alhaisempi. Shekkitilit jaettiin luotollisiin ja luotottomiin. Luotollisia shekkitilejä tarkasteltiin jo luvussa 3.4. Oikeudellisesti shekkitilit eivät oikeastaan poikenneet muista talletustileistä. Suurimpana erona olivat eräät tekniset seikat, mm. tililtä nostot tapahtuivat lähinnä tilinomistajan rahalaitoksen maksettavaksi asettamalla shekeillä.

Eri ottolainausmuotojen osuutta tuntuu ohjanneen aika tavalla eri talletusten välinen korkoero ja tietysti eri tilimuotojen käyttötarkoitus. Tilien monipuolisuus alkoi lisääntyä 1940-luvulla, kun maksuliikenteen kasvaessa liikepankit ottivat käyttöön vuonna 1942 pankkisiirron.⁶ Aluksi pankkisiirtoja voitiin tehdä vain shekkitileiltä (muiden tilien tiukempien käyttörajoitusten takia) ja myöhemmin 1960-luvulla käyttöön otetuilta käyttötileiltä. Karttuviin talletustileihin tämä mahdollisuus on tullut vasta 1970-luvulla.

Ensimmäiseen maailmansotaan saakka shekkitilejä oli vain liikepankeissa. Talletus- ja säästökassatilien osuus kaikista talletuksista oli ennen ensimmäistä maailmansotaa koko ajan yli 80 prosenttia kaikista talletuksista, vuosisadan vaihteessa jopa yli 90 prosenttia. Shekkitilien osuus kaikista talletuksista alkoi kohota sodan aikana, jolloin pankit rajoittivat talletustilien määrää rahanrunsauden takia.⁷ Sotien välisenä aikana muissa rahoituslaitoksissa shekkitilien määrä pysyi hyvin pienenä. Liikepankeissa shekkitilien osuus kohosi jopa yli neljännekseen niiden ottolainauksesta.⁸

⁶ Vuonna 1943 pankkisiirtojärjestelmään tulivat mukaan myös säästöpankit. Vuonna 1940 käynnistyneen postisiirtotoiminnan ja pankkisiirron välillä aloitettiin yhteistyö vuonna 1948. Osuuskassat liittyivät siihen vuonna 1950.

⁷ Korpisaari, P. (1920) s. 205.

⁸ Suomen taloushistoria 3 (1983) s. 328–331.

5 Korkosarjojen esittely ja lähdeselvitys

5.1 Liikepankkien antolainauskorot

Sarjojen tärkeimpänä lähdeaineistona ovat olleet Suomen Yhdyspankin arkistossa säilytettävät tilikirjat. Koska Suomen Yhdyspankkiin on eri yhteyksissä fuusioitu useita pankkeja, on tällä aineistolla voitu rakentaa suhteellisen luotettavat korkotilastot. Pienemmistä, Yhdyspankkiin fuusioituneista pankeista tiedot ovat kuitenkin paljon hajanaisempia. Tähän on kaksi syytä: yhtäältä niiden aineistoa on hävitetty ennen SYP:n arkistoon siirtämistä ja toisaalta useimmat pienet pankit olivat lyhytikäisiä ja niiden toiminta oli niin pienimuotoista, ettei niistä saa kattavia tietoja. Pienten pankkien aineistolla on kuitenkin voitu tarkastaa korkomuutoksia ja toisaalta väljästi tarkastella 1920-luvulla kasvaneita eri pankkien välisiä korkoeroja. Korkoeroja ei ole tässä selvityksessä raportoitu, koska niistä saa suhteellisen luotettavan kuvan pankkitilastosta vuodesta 1910 alkaen. Suurimpien pankkien välillä sekä otettua antolainauksen korkoerot ovat olleet hyvin pieniä edellä, luvussa 2 esitellyistä korkosopimuksista johtuen. Käytännön syistä ei KOP:n arkistoaineistoa ole voitu verrata Suomen Yhdyspankin aineistoon.

Ennen 1920-lukua on lähdeaineistona käytetty lähinnä Suomen Yhdys-Pankin konttoreittaista tilinpäätösaineistoa, josta on tarkastelussa otettu vertailun vuoksi mukaan eräitä suuria kaupunkeja. Paikkakunnittain on eräissä tapauksissa pieniä korkoeroja, ei kuitenkaan merkittäviä (maksimissaan $\frac{1}{2}$ prosenttia). Luottokorkotietojen lähteenä on käytetty 1920-luvulta eteenpäin lähinnä Pohjoismaiden Yhdyspankin pääkonttorin ja muiden Helsingin keskustan konttoreiden aineistoa, jotka kuvaavat selvimmin markkinakorkoa. Pääkonttorin korkotietoja on kuitenkin verrattu muiden konttoreiden korkotietoihin koko ajalta.

Vekselikorot

Liitteen 2 tilastoissa liikepankkien vekselikorkosarja kuvaa 3 kuukauden normaaliin hyvälaatuiseen liikevekseliin sovellettua korkotasoa. Vekselikorko on ehkä parhain markkinakoron kuvaaja, sillä se on määräytynyt markkinaehtoisesti lähes koko tutkimusperiodin ajan, lukuun ottamatta vuosia 1862–1882 (korkokatto voimassa koko luotonannossa) sekä 1941–1952 (valtionvarainministeriön suosittamana siirryttiin myös antolainauskorkojen säännöstelyyn). Sarjan merkitystä arvioitaessa on huomattava, että Suomen Yhdyspankin markkina-asema oli hyvin vahva. Eri pankkien osalta ei ole vekselikoron osalta kattavaa tietoa siitä, kuinka paljon korko vaihteli vekselin laadusta riippuen muiden kuin Suomen Pankin osalta ennen pankkitilastoa, joka alkaa vuodesta 1910. Pankkitilastossakaan ei määritellä, mitkä olivat vekselikorkojen vaihtelujen perusteet. Lisäksi mm. 1920-luvulla Yhdyspankki on vuodenvaihteen tilannetta kuvaavissa tilikirjoissaan ilmoittanut kaikkien vekselien koroksi saman. Painettujen lähteiden mukaan 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa olivat yli kahden prosentin korkoerot tavallisia saman pankin vekselikoroissa vekselin laadusta, asiakassuhteesta tai esim. uusimisesta riippuen.

Liikepankkien muun luotonannon korot

Koska aineiston laajuuden ja laadun vuoksi varsinaisten keskikorkosarjojen muodostaminen on ollut mahdotonta, on käsillä olevat keskikorkosarjat ovat lähinnä yleisintä korkoa kuvaavia eli moodisarjoja (sarjat liitteissä 2 ja 3). Eräiden pienempien pankkien antolainauksesta olisi ajoittain voitu muodostaa niiden koko luotonannon keskikorkosarjat, mutta niiden luotonanto oli niin suppeaa, ettei tämä ollut kiinnostavaa ja tulokset olisivat olleet lähinnä satunnaisia. Muodostetut yleisimpien korkojen sarjat ovat siten paras mahdollinen aineistosta saatava tulos. Lähdeaineistosta puuttuvien korkotietojen takia vuosilta 1900 ja 1919 ei ole varmaa aineistoon perustuvaa tietoa lainakoroista.

Korkosarjoissa on eri luottomuotojen kohdalla käytetty eri vakuuksia sarjan perustana. Varsinaisen luotonannon (lainat, hypoteekkilainat) korkosarja on muodostettu kiinnitysvakuutta vastaan annetun luoton korosta. Kassakreditiiveissä ja konttokuranteissa koron kuvaaja on muodostettu käyttämällä ensiluokkaisen osakevakuuden mukaista korkotasoa. Jälkimmäisiin luottomuotoihin liittyi lähes aina provisio, joka oli suurien pankkien kohdalla yleensä 1 %. Korkosarjoissa on kassakreditivien kohdalla aukko vuosina 1872–1875 lähdeaineiston puutteiden takia. Todennäköisesti vielä 1870-luvun alussa kassakreditivien korkotaso noudatteli kuitenkin lainakorkoja. Konttokuranttien korkoja koskevat sarjat alkavat vuodesta 1920. Tätä ennen arkistoaineistosta ei saanut tietoja konttokuranteista. Todennäköisesti niiden korkotaso oli kuitenkin sama kuin kassakreditiiveissä. Vuoden 1934 aikana kassakreditiivit, konttokurantit ja juoksevat tilit yhdistetään shekkitileiksi, jolloin luotollisen shekkitilit sarja jatkaa konttokuranttien sarjaa.

Korkojen minimin ja maksimin esittävästä sarjoista (liite 3) on poistettu nollakorkoiset tukiluotot, joita pankit lähes aina ovat joutuneet myöntämään. Sarjat siis kuvaavat normaaliin liiketoimintaan liittyneiden toimenpiteiden minimi- ja maksimikorkoja. Sarjat poikkeavat osittain merkittävästikin pankkitilaston korkomäärätaulukoista. Vuodesta 1934 alkaen pankkitilastossa on myös koko luotonannon (ja talletusten) korkojakaumaa osoittava taulukko. Tätä ennen pankkitilastossa on ainoastaan korkojen vaihteluväli, joka ei tunnu antavan aivan luotettavaa kuvaa pankkien koroista sillä pankkien ilmoittamiskäytäntö on selvästi vaihdellut korkojakauman suhteen. Esim. vuonna 1924 arkistoaineiston perusteella muodostettu lainojen korkokorkojakauma (liite 3) on 7,5–11 prosenttia, kun Pohjoismaiden Yhdyspankin ilmoittama korkojakauma pankkitilastossa on 10,5–12. Eroja pankkitilastoon selittävät pari eri seikkaa. Ensinnäkin pankkitilasto osoittaa, että eri pankit ilmoittivat korkojakaumansa eri perusteella, sillä vuoden 1924 luvuissa kahdella pankilla on selvästi kaikkien lainojen jakauma (Helsingin Osakepankki ja Osakeyhtiö Turunmaan Pankki), kun taas muilla pankeilla korkojakauma on muodostettu todennäköisesti yleisimpien luottokorkojen perusteella. Toisaalta joissakin tapauksissa aineiston ja pankkitilaston ero johtunee siitä, että pankkitilasto kuvaa koko vuoden aikaista korkotasoa, kun taas aineistosta koottu tieto on vuoden vaihteen tilanne. Esimerkkivuoden 1924 aikana korkotaso oli siis laskenut hiukan.

Eri vakuuksien korkovaikutusten selkeä kuvaaminen on vaikeaa, sillä luottokorkopäätökset on isoissa pankeissa tehty pitkälti perustuen myös asiakassuhteen keston, paikallisiin korkoeroihin yms. tekijöihin, joita ei tässä yhteydessä käytetyn aineiston perusteella voitu yksityiskohtaisemmin selvittää. Vakuuksien vaikutus kuvaa siis yleistä linjaa vakuuksien arvostuksesta. Suomen Pankin korkotasoa

kuvaavassa luvussa esitetty vakuuksittainen jako kuvaa aika hyvin eri vakuuksien hierarkiaa myös liikepankkien kohdalla.

5.2 Suomen Pankin antolainauskorot

Suomen Pankkia koskeviin tilastoihin on liitetty sarja kuukauden viimeisestä arvosta alimmasta diskonttokorosta eli myöhemmästä peruskorosta. Alin diskonttokorko kuvaa pelkästään sitä, millä korolla pankit saivat rahaa keskuspankista. Sitä ei siis sovellettu muussa Suomen Pankin luotonannossa. Liitteessä 4 on vuositiedot Suomen Pankin diskonttokoron ylimmästä, alimmasta, keskimääräisestä ja viimeisestä arvosta vuosilta 1862–1952 sekä tiedot eri luottomuotojen välisistä korkoeroista Suomen Pankin antolainauksessa. Muissakin taulukoissa on vertailun vuoksi mukana Suomen Pankin diskonttokoron vuoden lopun tilanne.¹

Suomen Pankin korkotiedot on kerätty pääasiassa painetusta aineistosta. Sarja alimmasta diskonttokorosta on muodostettu Suomen Pankin vuosikirjojen avulla, samoin vuosisarjat alimman diskonttokoron ylimmästä, alimmasta, keskimääräisestä ja viimeisestä arvosta. Suomen Pankin myöntämien hypoteekkilainojen ja kassakreditivien vakuusluokittaisten sarjojen muodostamisessa on käytetty Pippingin Suomen Pankin historiikin liitetaulukoita ja arkistoaineistoa (Pankkivaltuusmiesten ja Suomen Pankin Johtokunnan pöytäkirjoja) sekä Pankkivaltuusmiesten kertomuksia. Vakuusluokat määriteltiin luotonannon perustaksi vasta 1870, jolloin hypoteekkilainoissa on vakuuksittainen korkoluokitus.²

5.3 Muut korkotilastot

Kiinnityslainojen korot

Tässä julkaisussa hypoteekkilainojen korkotarkastelu perustuu ainoastaan Suomen Hypoteekkiyhdistykseen, sillä sen antolainaus perustui vakaaseen asemaan obligatiomarkkinoiden kautta hankitun lainapäätöksen suhteen ja se myönsi vain pitkäaikaisia kuoletuslainoja. Hypoteekkiyhdistyksen merkitystä ja osuutta tarkasteltaessa on otettava huomioon, että sen tarkoituksena oli kiinnitysluoton myöntäminen maaseudulle. Pitkään ainoana kiinnitysluottolaitoksena sen merkitys oli suuri koko 1800-luvun lopun. Kiinnityslainojen myönsivät lisäksi mm. säästö- ja muut pankit, joiden osuus oli suurempi kuin Hypoteekkiyhdistyksen. Hypoteekkiyhdistyksen merkitys alkoi laskea ensimmäisen maailmansodan aikana. Sotien välisenä aikana kiinnitysluottolaitoksista Hypoteekkiyhdistystä suurempia luotonantajia olivat aluksi Suomen Teollisuus-Hypoteekkipankki O.Y. ja Suomen Kiinteistöpankki Oy, myöhemmin

¹ Vappu Ikosen Suomen Pankin tutkimusosaston työpaperi 1/93 Katsaus Suomen Pankin diskonttokoron asemaan Suomessa 1867–1992 on hyvä kuvaus diskonttokoron merkityksestä rahoitusmarkkinoillamme. Katsauksessa on mukana myös diskonttokoron reaalin tarkastelu ja lyhyt katsaus korkoihin eräissä muissa maissa.

² Berättelse angående Finlands Bank, afgiven till Finlands Ständers Bankutskott vid Landtdagen år 1872 af Ständernas Bankfullmäktige, s. 324, §13.

myös Suomen Asuntophoteekkipankki. Niiden rooli pitkällä luottomarkkinoilla oli kuitenkin toisenlainen, joten ne eivät sellaisenaan ole suoraan vertailtavissa. Kiinnitysluottolaitoksista Suomen Hypoteekkiyhdistys oli sotien välisenä aikana yleensä kolmanneksi suurin luoton myöntäjä.

Kiinnityslainojen korkotietojen kokoamiseen on käytetty Suomen Hypoteekkiyhdistyksen vuosikertomuksia, muita painettuja lähteitä, lähinnä Suomen Hypoteekkiyhdistyksen historiikkeja sekä pankkitilastoa, jossa on mukana myös kiinnitysluottolaitosten tilastoja. Korkosarja on muodostettu uusien luottojen vuodenvaihteen tason perusteella. Vuosina 1918–1924 Suomen Hypoteekkiyhdistys ei käytännössä myöntänyt luottoja. Syynä tähän oli vanhojen obligaatiolainojen lyhennysten käyminen mahdottomaksi markan arvon laskun takia. Vanhojen luottojen nimelliset korot pysyivät ennallaan, mutta niistä todellisuudessa maksettu korko oli erillisten lisäkorkojen takia suurempi. Sarjoihin on otettu mukaan korotettu korko, koska se koski kaikkia luottoja. Vuoden 1925 alkupuolella annetun uuden hypoteekkiyhdistyksiä koskevan lain pohjalta antolainaus käynnistettiin uudestaan.

1920- ja 1930-lukujen vaihteessa lainachdoissa määriteltiin ensimmäisille vuosille korkeampi korko, joko neljän tai viiden vuoden kuluttua korko laski. Suomen Hypoteekkiyhdistyksen korkotasoa laskettiin myös tukitoimin vuosina 1935–1938 osana valtion pulaohjelmaa kuuteen prosenttiin.³ Korkotarkastelussa ongelmana on toisen maailmansota ja sen jälkeinen aika, jolloin käytännössä koko Suomen Hypoteekkiyhdistyksen luotonanto muodostui eräiden jälleenrakennuslainojen (1942 alkaen) ja asuttamislainojen (1945 alkaen) myöntämisestä. Sellaisenaan nämä lainat eivät siis kuvaa pitkien luottomarkkinoiden tilannetta. Normaaleja kiinnityslainoja myönnettiin koko tutkimusperiodin loppujakson aikana vähän. Liitteen 2 kiinnitysluottojen korkosarjassa on mukana tämä tuettu luottojen korkotaso, vaikka uusien normaalilainojen korkotaso oli huomattavasti korkeampi, jopa 9 ½ prosenttia.

Obligaatiotuotto

Pitkäaikaisen korkotason kuvaajana tätä julkaisua varten on laskettu sijoitustoiminnan osalta obligaatiotuottosarja kiinnitysluottolaitosten luotonannossaan soveltamien korkojen lisäksi. Obligaatiotuotto kuvaa korkokantaa, jolla diskontattuna obligaation lupaamien korkojen ja kuoletusten nykyarvo on sama kuin obligaation hinta markkinoilla.⁴ Obligaatiotuoton laskemiseen tarvittavia obligaatiomarkkinoiden hintatietoja on kerätty Helsingin kaupunginarkistossa säilytettävistä pörssihuutokauppojen luetteloista. Näitä on täydennetty mm. Suomen Pankin obligaatioluetteloista saatavilla osto- ja myyntikursseilla sekä eräistä sanomalehdistä (Helsingfors Dagblad, Hufvudstadsbladet) saatavilla Helsingin pörssihuutokauppojen hintatiedoilla sekä Hampurissa noteerattujen suomalaisten obligaatioiden noteerauksilla. 1920-luvulta alkaen toiseen maailmansotaan kurssitiedot on kerätty Mercator-lehden kurssilistoista. Arvottavista obligaatioista tuottoa laskettaessa ei ole otettu huomioon sitä, että lyhennys ei ole normaali. Pitkäaikaisen rahan hintaa on kuvattu kuviossa 3 Suomen Hypoteekkiyhdistyksen uusien kiinnitysluottojen ja obligaatiotuottojen avulla.

³ Pihkala, K.U. (1961) s. 192.

⁴ Tarkemmin esim. Alhonsuo, S. & al. (1989), s. 13.

Laskelmissa on käytetty vuodesta 1863 vuoteen 1872 heinäkuuhun saakka Suomen Hypoteekkiyhdistyksen 5 % obligaatiolainaa. Tämän lainan lyhennykset perustuivat puolivuositaisiin arvontoihin 41 vuoden aikana ja tuottolaskelmissa on käytetty annuiteetilainan kaavaa. Laskelmissa käytetty noteeraus on päätettyjen kauppohen kurssitaso vuosina 1863–1868, joka on saatu Helsingin kaupunginarkistosta (Kaupunginkassa: Meklarin kirjat 1863–1868). Vuodesta 1869 vuoteen 1872 aineisto on saatu Helsingfors Dagbladın kurssinoteerauksista.

Vuoden 1872 elokuusta alkaen vuoteen 1895 saakka obligaatiotuotto on laskettu Suomen valtion ns. lahjoitusmaiden lunastuslainojen perusteella. Kyseiset obligatiot olivat 4½ % nimelliskorkoisia lainoja, joita kuoletettiin kuoletuskaavan mukaisesti puolivuositain arvannon perusteella. Korko maksettiin myös puolivuositain. Vuonna 1872 annetun lainan takaisinmaksu tapahtui 39 vuodessa (77 erää). Vuodesta 1875 laskelmissa on täysin vastaava, kyseisenä vuonna emittoitu laina. Kurssinoteeraukset on saatu osittain Helsingfors Dagbladista, kuitenkin pääasiassa Suomen Pankin obligatiokirjoista kootuista kurssitiedoista, eli Suomen Pankin myymien obligatioiden hinnoista.

1890-luvulla obligaatiomarkkinoiden vaihdosta ja kurseista on paljon vaillinaisemmat tiedot kuin sitä ennen. Suomen markkinat olivat liian pääomaköyhät. Niinpä 1890-luvulla suomalaisten obligatioiden markkinat siirtyivätkin olennaisesti Saksaan, erityisesti Hampuriin ja Berliiniin. Vuosilta 1896–1900 on kuitenkin voitu muodostaa vuositasolla hiukan vaillinainen tuottolaskelma Suomen Pankin (Obligaatioluettelot) ja Helsingin kaupunginarkistosta (Maistraatin arkisto: päiväkirja Pörssikaupat 1896–1910) saatujen noteeraustietojen perusteella. Laskelmissa on käytetty Suomen hypoteekkiyhdistyksen vuoden 1884 4½ % annuiteetilainaa, jonka korko ja kuoletukset maksettiin puolivuositain 48 vuoden ajan.

Vuosisadan vaihteen jälkeen suomalaiset obligaatiomarkkinat loppuivat lähes täysin. Obligaationoteerauksista saa vain hyvin satunnaisia tietoja pörssihuutokaupoista. Myöskin Suomen Pankin obligatiokauppa tuntui tyrehtyneen. Niiden perusteella on mahdotonta muodostaa järkevää kuvaa. Suomalaiset sanomalehdet julkaisivatkin 1890-luvulta alkaen suomalaisten obligatioiden noteerauksia Saksassa. Vuosilta 1901–1913 kurssit tuottolaskelmaa varten on kerätty Hufvudstadsbladetin Hampurin noteerauksista. Obligaatioksi on valittu valtion 3½ % laina vuodelta 1889. Lainakorko ja kuoletukset maksettiin puolivuositain joului- ja kesäkuussa. Kuoletettavat obligatiot määräytyivät kolme kuukautta ennen kuoletusta pidetyn arvannon perusteella. Lainan takaisinmaksuaika oli 60 vuotta. Vaikka ilmeisesti myös kotimaisiin obligatioihin sijoittaneet suomalaiset toimivat saksalaisilla markkinoilla, on vuosia 1901–1913 käsiteltävä erillisinä. Siksi nämä vuodet on tuottosarjassa erotettu kotimaisten markkinoiden sarjasta.

Vuosilta 1914–1920 laskelmaa ei ole suoritettu, sillä aina vuoteen 1918 markkinat olivat kokonaan pysähtyneet. Vuodesta 1918 alkaen valtio alkoi laskea liikkeeseen uusia lainoja ja markkinat alkoivat vähitellen elpyä. Vaikka pörssi oli perustettu jo 1912, ei sen toiminnan alkuaikoina käyty kauppvoja juuri lainkaan obligatioilla ennen vuotta 1921. Silloinkin vaihto suhteessa osakekauppaan verrattuna oli vähäistä.

Vuosilta 1921–1939 obligaatiotuotto on laskettu Suomen valtion 5½ % sotavahinkolainasta huhtikuulta 1920. Kyseinen laina lyhennettiin arpomalla kaksi kertaa vuodessa, maalisi- ja syyskuun lopussa, tai valtio osti vastaavan määrän obligatioita takaisin. Koska kurssitaso oli alhainen, kannatti valtion ostaa obligatioita markkinoilta niiden arpomisen sijaan aina vuoteen 1934 saakka, jolloin kurssi oli 100 tai

sen ylikin. Tällöin obligaation arpominen oli edullisempaa. Tuottolaskelmissa onkin tämän takia käytetty kertakuoletukseen perustuvaa laskentamenetelmää koko periodilta, koska 1934 jälkeenkin erot näiden laskentatapojen välillä ovat pienet. Lainan loppusuoritus oli maaliskuussa 1968. Lainan kurssitiedot on kerätty Mercatorista.

Talletuskorot

Liikepankkien ylintä talletuskorkoa vuoden lopussa kuvaava sarja (ks. liite 1 sekä kuvio 4) on muodostettu lähinnä SYP:n korkotiedoista, joita on täydennetty osittain Suomen Pankin arkistosta löytyvän arkistomateriaalin avulla sekä pankkitilastolla. Korkosarja kuvaa erityisesti suurimpien liikepankkien korkotasoa, mikä on tarkistettu vertaamalla tietoja KOP:ta koskeviin talletuskorkotietoihin. Lisäksi suurimmilla liikepankeilla on lähes koko tutkimusajan ollut voimassa ainakin väljä sopimus tai yhteisymmärrys talletuskoroista. Erot korkojen muutosajankohdissa olivat suurten pankkien välillä vähäisiä. Pienten pankkien kohdalla poikkeamat olivat usein suurempia, mutta niiden merkitys talletusmarkkinoilla oli pieni. Korkein talletuskorko on koko periodilla pääsääntöisesti 6 kuukauden irtisanomisajalla olevan talletuksen korkosarja, mutta muutamissa tapauksissa irtisanomisaika vaihtelee.⁵

⁵ Esim. Korpisaari, P. (1920), s. 212–214. SYP:n talletuskorkojen muodostamisessa on käytetty lisäksi Granfelt, G. (1912) ja Cederholm, A. (1910).

6 Yhteenveto

Projektin aikana on kerätty ensimmäisen kerran lähes katkeamattomat korkosarjat Suomen rahoitusmarkkinoilta. Aikaisemmin ovat pitkät sarjat olleet saatavissa lähes koko periodilta vain Suomen Pankin luotonannon osalta ja liikepankkien talletuksista. Liikepankkien luotonantoa koskevat sarjat, Suomen Hypoteekkiyhdistyksen uusien luottojen korko ja obligaatiotuotto esitetään nyt ensimmäistä kertaa pitkinä sarjoina myös 1800-luvulta alkaen. Vaikka liikepankkisarjat onkin kerätty pääasiassa Suomen Yhdyspankkia ja siihen tavalla tai toisella liitettyjä pankkeja koskevista tilikirjoista, ovat sarjat pankkien välisen vertailun perusteella luotettavia. Sarjojen poikkeamat pankkitilaston korkojakaumasta johtuvat tilastointiperusteiden erilaisuuksista, joita on selvitetty edellä.

Sarjojen suurimpana ongelmana voidaan pitää sitä, että täysin luotettavia arkistovertailuja toiseen suureen liikepankkiin Kansallis-Osake-Pankkiin ei ole voitu tehdä. Talletuskorkoja koskeneista korkosopimuksista johtuen suurten pankkien välillä on tuskin ollut eroja antolainauskoroissakaan. Pienempien pankkien kohdalla korkoerot ovat suurempia, mutta niiden markkinaosuus oli pieni. Myös ne myönsivät luottoa hyvää vakuutta vastaan lähes samalla korolla kuin suuret pankit. Kuu-kausisarjat on arkistoaineiston perusteella voitu muodostaa vain talletuskoroista. Muut aineiston ongelmat ja puutteet on esitetty luvussa 5.

Liikepankkeja koskevat antolainaukset koskevat sarjat kuvaavat markkinoilla vallinnutta korkotasoa. Ennen vuotta 1920 aluksi koko luotonantoa koskenut ja myöhemmin pitkäaikaista luotoantoa koskenut lakisääteinen kuuden prosentin korkokatto rajoitti markkinoiden toimintaa, toisaalta yleinen korkotaso oli 1800-luvun puolella alhainen. Liikepankkien vekselikorkosarja määräytyi markkinaehtoisesti jo vuodesta 1883 alkaen lyhyen luotonannon korkokaton poistamisen jälkeen. Liikepankeilla oli jopa kapea liikkumavara keskuspankin korkotasoon verrattuna. 1900-luvun alussa ennen korkorajoitusten poistamista liikepankkien korot alkoivat vaihdella huomattavasti riippumattomammin Suomen Pankin korkomuutoksista. Liikepankit saattoivat lisäksi provision kautta tasoittaa korkokaton aiheuttamia paineita. Suurimpien pankkien välisillä talletuskorkosopimuksilla saatiin myös korkomarginaali pysymään kontrollissa.

1920-luku oli selvästi markkinaehtoisen koronmääräytymisen aikaa. Kiihtyneen talletuskorkokilpailun ja korkeiden luottokorkojen seuraukset näkyivät lopulta pankkien toimintaan kohdistetun tyytymättömyyden kasvuna. Pankkien vaikeuksien ja korkokilpailun tyrehtyttämiseksi kaikki rahoituslaitokset solmivat vuonna 1931 korkosopimuksen, jonka avulla, yhdessä pankkisektorin rakennemuutoksen ja kansainvälisen raha- ja valuuttakriisin väistymisen kanssa, korkotaso saatiin laskemaan. Korkosopimuksen solmiminen oli siis lähinnä reaktio pankkikriisin pysäyttämiseksi. Jos isot pankit olisivat ajautuneet mukaan korkokilpailuun, olisivat seuraukset voineet olla tuhoisat. Pankkikriisin ratkaisuun vaikutti myös kultakannasta luopuminen ja sen jälkeinen sitoutuminen puntaan lyhyen kellutuskauden jälkeen. Valuutan kiinnittäminen ns. puntaryhmän valuuttoihin vaikutti osaltaan myös korkokannan laskuun. Korkokartelli koski kuitenkin vain talletuskorkoja. Vuoden 1941 korkosopimus, joka solmittiin valtiovarainministeriön johdolla, merkitsi markkinaehtoisen koronmuodostuksen katkeamista. 1940-luvun lopulla Suomen Pankin korkopolitiikka aktivoitui lyhyeksi ajaksi, mutta pian palattiin säännösteltyyn järjestelmään, joka toimi aina 1980-luvulle saakka.

Suomen Pankin oma korkopolitiikka käynnistyi vuonna 1857, kun alinta diskonttokorkoa ensimmäisen kerran korotettiin 6 prosenttiin. Koska Suomen Pankki ja liikepankit kilpailivat aluksi paljolti samoista asiakkaista, liikepankkien oli 1800-luvulla yleensä seurattava Suomen Pankin korkomuutoksia. Keinottelun välttämiseksi Suomen Pankin korkotaso oli ajoittain sidottu liikepankkien talletuskorkoihin. 1900-luvun alussa liikepankkien asema itsenäistyi Suomen Pankin toimintojen muuttuessa vähitellen keskuspankkimaisemmiksi. Samalla liikepankkien koroille tuli vapaampaa liikkumatilaa. Korkeero Suomen Pankin ja liikepankkien välillä oli alimman diskonttokoron kohdalla noin prosentti ennen ensimmäistä maailmansotaa. Sodan jälkeen korkomarkkinat vapautuivat kokonaan kilpailulle, eikä Suomen Pankin koroilla ollut ainakaan suoraa vaikutusta pankkikorkoihin. Korkeero Suomen Pankin ja muiden pankkien välillä kasvoi. Keskuspankin vaikutusmahdollisuutena olivat neuvottelut ja pyrkimys toimia mallina muille pankeille alentamalla omaa korkotasoaan. 1930-luvulla pankkien talletuskorkotaso oli sopimuksella sidottu, joten Suomen Pankki pystyi vaikuttamaan korkoihin mm. Rahalaitosten yhteislautakunnan kautta. Lopulta 1940-luvun lopulla Suomen Pankki alkoi säännellä muiden pankkien korkoja keskuspankkiluoton ehtojen avulla.

Kun Suomenkin osalta on saatavissa kauan kaivatut markkinakorkotilastot pitkältä aikaväliltä, on mahdollista ottaa Suomikin mukaan kansainvälisiin korkovertailuihin sekä moniin korkoteoreettisiin makrotarkasteluihin, mm. korkopariteettitilaskelmiin, yhdessä muitten talouden indikaattoreiden kanssa. Korkosarjat ovat myös sinällään hyvä indikaattori rahoitusmarkkinoitten tilasta esim. pankkien tilaa tarkasteltaessa. Korkosarjat ovat saatavissa levykkeellä Suomen Pankin tutkimusosastolta.

Lähteet

Arkistolähteet

Helsingin kaupunginarkisto

Kaupunginkanslia

Meklarin kirjat 1863–1868

Maistraatin arkisto

Päiväkirja, Pörssikaupat 1896–1910

Rahatoimisto

Sisältönsä mukaan järjestetyt asiakirjat: Helsingin pörssi 1872–1873

Suomen Pankin arkisto

Johtokunta

Pohjapöytäkirjat

Pöytäkirjat

Kirjeenvaihto

Suomen Pankin obligaatiot 1868–1922

Pankkivaltuusmiehet

Pöytäkirjat

Kirjeenvaihto

Tutkimuslaitoksen arkisto

Pula-ajan toiminta

Kansio E: Korot

Suomen Pankin kirjasto

Rahalaitosten yhteislautakunta 1931–1936

Pöytäkirjat

Suomen Yhdyspankin arkisto

Förenings-Banken i Finland, Nordiska Aktiebanken för Handel och Industri, Pohjoismaiden Yhdyspankki

Bokslutsförslag/Tilinpäätösasiakirjat 1862–1952

Huvudbok 1862–1952

Finlands Industribank Aktiebolag

Huvudbok 1919–1921

Lokala växlar 1919–1921

Remitterade växlar 1919–1921

Lån 1919–1921

Depositioner 1919–1921

Wasa Aktiebank

Huvudbok 1879–1920

Låneregister 1879–1920

Kirjallisuus ja muut lähteet

Alho, K. & al. (1985) **Markkinaraha ja rahamarkkinoiden muutos**. Elinkeinoelämän tutkimuslaitos, sarja B 45. Helsinki.

Alhonsuo, S. – Söderlund, K.P. – Tarkka, J. (1989) **Joukkovelkakirjalainojen tuotto Suomessa 1948–1986**. Suomen Pankin keskustelualoitteita 10/89. Helsinki.

Auer, J. (1964) **Hyvinvoinnin rakennuspuita – Postisäästöpankki vuosina 1886–1961**. Helsinki.

Autio, J. (1992) **Valuuttakurssit Suomessa 1864–1991. Katsaus ja tilastosarjat**. Suomen Pankin keskustelualoitteita 1/92. Helsinki.

- Autio, J. - Ikonen, V. - Elonen H. (1991) **Liikepankkien vaikeudet ja Suomen Pankin tukitoimet 1928-1934**. Suomen Pankin keskustelualoitteita 25/91. Helsinki.
- Cederholm, A. (1910) **Våra bankaktiers värdestegring**. Helsingfors.
- Fabritius, E. (1897) **Muutamista keinoista maaseudulla vallitsevan koronkiskonnan ehkäisemiseksi**. Helsinki.
- Friedman, M. - Schwartz, A.J. (1982) **Monetary trends in the United States and the United Kingdom - Their relation to income, prices, and interest rates, 1867-1975**. Chicago.
- Granfelt, G. (1912) **Förenings-Banken i Finland 1862-1912**. Helsingfors.
- Hirvelä, E. - Hari J.A. - Veisterä, R. (1950) **Pankkitoimen lakiasiat**. Suomen lakimiesliiton kirjasarja N:o 6. Vammala.
- Hirvilahti, J. - Autio, J. (1995) **Vuoden 1926 valuuttakurssiratkaisun tarkastelu**. Kansantaloudellinen aikakauskirja 1/1995. Helsinki.
- Hjerppe, R. (1988) **Suomen talous 1860-1985 - Kasvu ja rakennemuutos**. Suomen Pankin julkaisuja, Kasvututkimuksia XIII. Helsinki.
- Hoffman, K.J. (1969) **Suomen obligaatiomarkkinat 1870-1914**. Helsingin yliopisto, talous- ja sosiaalhistorian laudatur-tutkielma, maaliskuu 1969.
- Homer, S. - Sylla, R. (1991) **A history of interest rates**. 3rd edition. New Brunswick.
- Ikonen, V. (1993) **Katsaus Suomen Pankin diskonttokoron asemaan Suomessa 1867-1992**. Suomen Pankki, tutkimusosasto, työpaperi 1/93.
- Järvinen, K. (1935) **Pankkiteknikka**. Helsinki.
- Kalela, J. (1987) **Pulapolitiikkaa - Valtion talous- ja sosiaalipolitiikka Suomessa lamavuosina 1929-1933**. Työväen taloudellinen tutkimuslaitos, tutkimuksia 13. Helsinki.
- Kalima, K. (1980) **Pankkien valvonnasta, Hallinto-oikeudellinen tutkimus pankkitarkastus-organien toimivallasta**. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja A-sarja N:o 150. Vammala.
- Kalliala, K.J. (1950) **Korkosopimukset Suomessa**, teoksessa Juhlajulkaisu Rainer von Fieandtin kuusikymmenvuotispäivänä, s. 58-78. Helsinki.
- Kalliala, K.J. **Korkosopimus**. Säästöpankki XXVIII vuosik. N:o 1 1931.
- Kauppinen, T. - Vanhanen, J. (1966) **Pankkitoimen käsikirja**. 2. painos. Helsinki.
- Korpisaari, P. (1923) **Pankit ja pankkiliike**. Helsinki.
- Korpisaari, P. (1926) **Suomen markka 1914-1925**. Porvoo.
- Korpisaari, P. (1920) **Suomen pankit - niiden kehitys, rakenne ja toimintamuodot**. Porvoo.
- Korpisaari, P. (1915) **Talletuspankkien likviditeettiperiaate. Pankkiteoreettinen tutkimus**. Helsinki.
- Korpisaari, P. (1932) **Valtiovarainministeriön toimeksiannosta suoritettu tutkimus luottolaitosten korkopolitiikasta**. Helsinki.

- Kuusterä, A. (1995a) **1920–1930-lukujen korkopolitiikka ja säästöpankit**. Kansantaloudellinen aikakauskirja 1/1995.
- Kuusterä, A. (1995b) **Aate ja raha – Säästöpankit suomalaisessa yhteiskunnassa 1822–1994**. Keuruu.
- Nyman, K.Fr. (1948) **Säästöpankkilaki ynnä siihen liittyvät asetukset selityksin**. Vammala.
- Oksanen, H. (1973) **Suomen rahamarkkinat vuosina 1926–1931**. Helsingin yliopisto talous- ja sosiaalhistorian sivulaudatur-tutkielma.
- Osuuskassojen Keskuslainarahasto Osakeyhtiö ja Suomen Osuuskassaliike v. 1903–1912** (1913). Helsinki.
- Pihkala, K.U. (1961) **Suomen Hypoteekkiyhdistys 1861–1961, 100-vuotishistoriikki**. Helsinki.
- Pipping, H.E. (1962) **Sata vuotta pankkitoimintaa**. Helsinki.
- Rossi, R. (1951) **Suomen Pankin korkopolitiikka vuosina 1914–1938**. Suomen Pankin taloustieteellisen tutkimuslaitoksen julkaisuja sarja B:12. Helsinki.
- Schybergson, E. (1912) **Suomen Hypoteekkiyhdistyksen viisikymmenvuotinen toiminta 1861–1911**. Helsinki.
- Saarinen, V. (1986) **Liikepankkien keskuspankkirahoituksen ehdot, määrä ja kustannukset 1950–1984**. Suomen Pankki, sarja A:63. Helsinki.
- Sundström, B.A. – Ailio, L. (toim.) (1934) **Lakikirja – Suomen tasavallassa voimassa olevat osat 1734 vuoden Ruotsin valtakunnan lakia sekä liitteenä ennen heinäkuun 1 päivää 1933 julkaistuja lakeja ja asetuksia**. Helsinki.
- Suomen asetuskokoelma.
- Suomen Hypoteekkiyhdistyksen johtokunnan vuosikertomukset vuodesta 1862 alkaen.
- Suomen Pankin vuosikirjat.
- Suomen Pankkiyhdistyksen hallinnon kertomukset varsinaiselle pankkikokoukselle vuosilta 1926, 1927, 1929, 1930 ja 1931.
- Suomen Pankkiyhdistys. Tariffimäärät sovellettavat sitovina minimimäärinä vuosilta 1922 ja 1927.
- Suomen Valtiosäätöjen Pankkivaltuusmiesten kertomus Säätyjen Pankkivaliokunnalle 1872 alkaen.
- SVT, VII A, Säästöpankkilasto, 1870–1950.
- SVT, VII B, Postisäästöpankkilasto, 1887–1950.
- SVT, VII C, Pankkilasto, 1910–1950.
- Tallqvist, J.V. (1900) **En blick på Finlands Banks utlåningspolitik sedan år 1868**. Helsingfors.
- Tarkka, J. (1988) **Kahlitun rahan aika – Suomen rahoitusmarkkinoiden säännöstelyn vuosikymmenet**, teoksessa Raha, inflaatio ja talouspolitiikka. Helsinki.
- Tudeer, A.E. (1932) **Suomen obligatsioonimarkkinat**. Taloudellisen neuvottelukunnan julkaisuja 16. Helsinki.
- Valtiopäiväasiakirjat.

Vattula, K. (toim.) (1983) **Suomen taloushistoria 3, Historiallinen tilasto.** Helsinki.

Lehdet

Bank of Finland, Monthly Bulletin.

Helsingfors Dagblad, 1869-1883

Hufvudstadsbladet, 1901-1913.

Mercator, 1906-1938

Liitteet

Liite 1. **Suomen Pankin diskonttokorko, liikepankkien talletuskorot ja obligaatiotuotto 1862-1952, vuoden lopussa**

- Suomen Pankin alin diskonttokorko
- liikepankkien juoksevien tilien (-1933) ja shekkitilien (1934-) korko
- liikepankkien ylin talletuskorko (6 kk:n irtisanomisehtoiset talletukset, säästö- ja karttavat tilit)
- obligaatiotuotto

Liite 2. **Suomen Pankin diskonttokoron, liikepankkien eri luottomuotojen sekä Hypoteekkiyhdistyksen korkovertailu vuoden lopussa 1862-1952**

- Suomen Pankin alin diskonttokorko
- liikepankkien 3 kk:n vekseleiden korko
- liikepankkien myöntämien velkakirjalainojen yleisin korko
- liikepankkien kassakreditivien yleisin korko
- liikepankkien konttokuranttien (-1933) ja luotollisten shekkitilien (1934-) yleisin korko
- Suomen Hypoteekkiyhdistysten pitkien kiinnitysluottojen korko

Liite 3. **Suomen Pankin diskonttokorko ja liikepankkien korot 1862-1952**

- Suomen Pankin alin diskonttokorko
- liikepankkien 3 kk:n vekseleiden korko
- liikepankkien myöntämien velkakirjalainojen minimi-, yleisin ja maksimikorko
- liikepankkien kassakreditivien minimi-, yleisin ja maksimikorko
- liikepankkien konttokuranttien (-1933) ja luotollisten shekkitilien (1934-) minimi-, yleisin ja maksimikorko

Liite 4. **Suomen Pankin korot 1862-1952**

- Suomen Pankin alin diskonttokorko: vuoden ylin, alin, keskiarvo ja viimeinen arvo
- Suomen Pankin muun luotonannon korko vakuusryhmittäin:
 - A: kulta, hopea, Suomen valtion ja Suomen Hypoteekkiyhdistyksen obligaatioita sekä valtioiden liikkeelle laskemia tai takauksia obligaatioita, myös pankkien talletustodistuksia
 - B: muut obligaatiot, julkisen valvonnan alaisten ja säännöllisesti taseensa julkaisevien yhtiöiden osakkeet, myös suomalainen vilja, rauta ja puutavara
 - C: muut osakkeet ja tavarat

Taulukoissa käytetyt merkinnät

=====	Tilastointiperusteet ovat muuttuneet.
-	Tieto puuttuu.
--	Ei mitään ilmoitettavaa.

LIITE 1

SUOMEN PANKIN DISKONTTOKORKO
LIIKEPANKKIEN TALLETUSKOROT JA
OBLIGAATIOTUOTTO 1862-1952, vuoden lopussa

	DISK. KORKO	JUOK- SEVA/ SHEKKIT.	TALLE- TUKSET	OBLIG. TUOTTO
1862	6.00	3.00	5.00	--
1863	6.00	4.00	5.00	6.0
1864	6.00	3.50	5.00	6.1
1865	6.00	2.50	5.00	6.3
1866	6.00	3.50	5.00	6.3
1867	6.00	2.50	5.00	6.5
1868	5.00	2.00	4.50	6.4
1869	5.00	2.00	4.50	6.3
1870	4.50	2.00	4.50	5.6
1871	4.00	2.00	4.00	5.2
1872	4.00	2.00	4.00	4.9
1873	4.00	2.00	4.00	4.9
1874	4.00	2.50	4.00	4.9
1875	4.00	2.50	4.00	4.9
1876	4.50	2.00	4.00	4.9
1877	5.00	2.00	4.00	4.9
1878	5.00	2.00	4.00	4.9
1879	5.50	2.00	4.00	4.6
1880	4.50	2.00	4.00	4.5
1881	4.50	2.00	4.00	4.5
1882	4.50	2.00	4.00	4.5
1883	4.50	2.00	4.00	4.5
1884	4.50	2.00	4.00	4.5
1885	4.50	2.00	4.00	4.5
1886	4.00	1.50	3.50	4.4
1887	4.00	1.50	3.50	4.5
1888	4.00	2.00	3.50	4.4
1889	4.00	2.00	3.50	4.5
1890	5.00	2.50	4.00	4.5
1891	5.50	2.50	4.75	4.7
1892	5.50	2.50	5.00	4.5
1893	5.00	2.50	5.00	4.4
1894	5.00	2.50	4.50	4.4
1895	4.00	2.00	4.00	4.3
1896	4.50	2.00	4.00	4.5
1897	4.50	2.00	4.00	4.4
1898	5.00	2.50	4.50	4.5
1899	6.00	3.00	5.00	4.6
1900	6.00	3.00	5.00	4.4
1901	5.50	3.00	5.00	4.0
1902	5.00	2.50	4.50	3.9
1903	5.00	2.50	4.50	3.9
1904	5.00	2.50	4.50	4.1
1905	5.00	2.50	4.50	4.6
1906	5.00	2.50	4.50	5.1
1907	6.50	3.00	5.00	5.3
1908	5.50	3.00	5.00	5.2
1909	5.00	3.00	5.00	4.9
1910	5.50	3.00	5.00	4.7
1911	4.50	2.50	4.50	4.9
1912	6.00	3.00	5.00	5.0
1913	5.50	3.00	5.00	5.1
1914	6.00	3.00	5.00	--
1915	5.50	1.50	4.00	--
1916	5.00	0.50	4.00	--
1917	5.00	0.50	4.00	--
1918	5.00	1.00	4.00	--
1919	7.00	2.00	5.00	--
1920	9.00	5.00	6.50	--
1921	9.00	5.00	6.50	7.4
1922	8.00	5.00	6.50	6.9
1923	10.00	5.50	6.50	8.0
1924	9.00	5.50	7.00	8.6
1925	7.50	5.00	6.50	7.0

LIITE 1

**SUOMEN PANKIN DISKONTTOKORKO
 LIIKEPANKKIEN TALLETUSKOROT JA
 OBLIGAATIO TUOTTO 1862-1952, vuoden lopussa**

	DISK. KORKO	JUOK- SEVA/ SHEKIT.	TALLE- TUKSET	OBLIG. TUOTTO
1926	7.50	5.00	6.50	6.7
1927	6.00	5.00	6.00	6.2
1928	7.00	4.50	7.00	7.2
1929	7.00	5.50	7.00	7.5
1930	6.00	4.00	6.00	7.1
1931	8.00	3.50	5.50	8.3
1932	6.50	3.00	5.00	7.1
1933	4.50	2.50	4.50	5.9
1934	4.00	2.00	4.00	5.4
1935	4.00	1.50	3.75	5.2
1936	4.00	1.00	3.75	5.1
1937	4.00	1.00	3.50	5.1
1938	4.00	1.00	3.50	5.1
1939	4.00	1.00	3.50	--
1940	4.00	1.00	3.50	--
1941	4.00	1.00	3.50	--
1942	4.00	1.00	3.50	--
1943	4.00	1.00	3.50	--
1944	4.00	1.00	3.50	--
1945	4.00	1.00	3.50	--
1946	4.00	1.00	3.50	--
1947	5.25	1.00	3.50	--
1948	7.25	2.00	6.00	--
1949	5.75	1.00	5.00	--
1950	7.75	2.00	7.00	--
1951	5.75	2.00	7.00	--
1952	5.75	1.00	5.50	--

LIITE 2

SUOMEN PANKIN DISKONTTOKORON, LIIKEPANKKIEN ERI LUOTTO-
MUOTOJEN SEKÄ HYPOTEEKKIYHDISTYKSEN KORKOVERTAILU
VUODEN LOPUSSA 1862-1952

	VIRALL. DISKONTO- KORKO	VEK- SELIT yli 3kk	LAINAT MO	KASSA- KREDITIIVIT MO	KONTO- KURANTIT MO	KIINNITYS- LUOTTOJEN KORKO
1862	6.00	6.00	6.00	6.00	--	5.00
1863	6.00	6.00	6.00	6.00	--	5.00
1864	6.00	6.00	6.00	6.00	--	5.00
1865	6.00	6.00	6.00	6.00	--	5.50
1866	6.00	6.00	6.00	6.00	--	5.50
1867	6.00	6.00	6.00	6.00	--	5.50
1868	5.00	6.00	6.00	6.00	--	5.50
1869	5.00	6.00	6.00	6.00	--	5.50
1870	4.50	5.00	6.00	6.00	--	5.50
1871	4.00	5.00	6.00	6.00	--	5.50
1872	4.00	5.00	5.00	-	--	5.50
1873	4.00	5.00	5.00	-	--	5.50
1874	4.00	5.00	5.00	-	--	5.50
1875	4.00	6.00	5.00	-	--	5.50
1876	4.50	6.00	5.00	5.00	--	5.50
1877	5.00	6.00	6.00	5.50	--	5.50
1878	5.00	6.00	6.00	6.00	--	5.50
1879	5.50	6.00	6.00	6.00	--	5.50
1880	4.50	6.00	6.00	6.00	--	5.50
1881	4.50	6.00	6.00	6.00	--	5.00
1882	4.50	5.50	6.00	6.00	--	5.00
1883	4.50	5.50	6.00	6.00	--	5.00
1884	4.50	5.00	5.50	5.50	--	4.50
1885	4.50	5.00	5.50	5.50	--	4.50
1886	4.00	5.00	5.50	5.50	--	4.50
1887	4.00	5.00	5.50	5.50	--	4.50
1888	4.00	5.00	5.00	5.00	--	4.50
1889	4.00	5.00	4.50	5.00	--	4.50
1890	5.00	5.00	5.00	5.00	--	4.50
1891	5.50	5.50	5.50	5.50	--	4.50
1892	5.50	6.00	5.50	6.00	--	4.50
1893	5.00	6.00	5.50	6.00	--	4.50
1894	5.00	5.50	5.50	6.00	--	4.50
1895	4.00	4.50	4.50	5.50	--	4.50
1896	4.50	4.50	4.50	5.00	--	4.25
1897	4.50	4.50	5.00	5.00	--	4.25
1898	5.00	5.00	5.00	5.00	--	4.25
1899	6.00	6.00	5.50	6.00	--	4.25
1900	6.00	-	-	-	--	4.25
1901	5.50	6.00	6.00	6.00	--	4.25
1902	5.00	5.50	5.50	5.50	--	4.25
1903	5.00	5.50	5.50	5.50	--	4.25
1904	5.00	5.50	5.50	5.50	--	4.25
1905	5.00	5.50	5.50	5.50	--	4.25
1906	5.00	5.50	5.50	5.50	--	4.25
1907	6.50	6.00	6.00	6.00	--	4.25
1908	5.50	6.50	6.00	6.00	--	4.25
1909	5.00	6.00	5.50	6.00	--	4.50
1910	5.50	5.50	6.00	5.50	--	4.50
1911	4.50	5.00	5.50	5.50	--	4.50
1912	6.00	5.50	5.50	5.50	--	4.50
1913	5.50	5.50	6.00	6.00	--	4.50
1914	6.00	7.25	6.50	6.00	--	4.50
1915	5.50	6.00	6.00	6.00	--	4.50
1916	5.00	6.00	5.50	5.00	--	4.50
1917	5.00	6.00	5.50	5.00	--	4.50
1918	5.00	6.00	6.00	5.00	--	4.50
1919	7.00	7.00	-	-	--	4.50
1920	9.00	9.00	8.00	8.50	8.50	4.50
1921	9.00	10.00	9.00	9.00	9.00	7.50
1922	8.00	10.00	9.00	9.00	8.50	8.00
1923	10.00	10.00	9.50	9.50	9.00	8.00
1924	9.00	11.00	10.00	10.00	9.75	8.00
1925	7.50	10.50	10.50	10.00	9.75	8.50

LIITE 2

SUOMEN PANKIN DISKONTTOKORON, LIIKEPANKKIEN ERI LUOTTO-
MUOTOJEN SEKÄ HYPOTEEKKIYHDISTYKSEN KORKOVERTAILU
VUODEN LOPUSSA 1862-1952

	VIRALL. DISKONTTO- KORKO	VEK- SELIT yli 3kk	LAINAT MO	KASSA- KREDITIIVIT MO	KONTO- KURANTIT MO	KIINNITYS- LUOTTOJEN KORKO
1926	7.50	10.25	10.50	9.50	9.50	8.50
1927	6.00	9.75	10.00	9.00	9.00	8.50
1928	7.00	9.75	10.00	8.50	8.50	8.50
1929	7.00	10.75	11.00	9.50	9.50	8.50
1930	6.00	10.50	10.50	9.00	9.00	8.50
1931	8.00	9.75	10.00	8.00	8.00	8.50
1932	6.50	9.00	9.00	7.50	7.50	8.50
1933	4.50	8.00	8.00	7.00	7.00	7.00
1934	4.00	7.50	7.50	--	6.50	6.50
1935	4.00	7.00	7.00	--	6.00	6.00
1936	4.00	7.00	6.50	--	6.00	6.00
1937	4.00	6.50	6.50	--	5.75	5.00
1938	4.00	6.50	6.00	--	5.50	5.00
1939	4.00	6.00	6.00	--	5.50	5.00
1940	4.00	6.00	6.00	--	5.50	5.00
1941	4.00	6.00	6.00	--	5.50	5.00
1942	4.00	6.00	6.00	--	5.50	3.00
1943	4.00	6.00	6.00	--	5.25	3.00
1944	4.00	6.00	6.00	--	5.50	3.00
1945	4.00	6.00	6.75	--	5.50	3.00
1946	4.00	6.75	6.75	--	5.75	3.00
1947	5.25	7.50	7.25	--	5.75	3.00
1948	7.25	9.50	9.25	--	8.25	3.00
1949	5.75	8.00	8.00	--	7.00	3.00
1950	7.75	10.00	10.00	--	9.00	3.00
1951	5.75	10.00	10.00	--	9.00	3.00
1952	5.75	8.00	8.00	--	7.00	3.00

LIITE 3

SUOMEN PANKIN DISKONTTOKORKO JA LIIKEPANKKIEN KOROT 1862-1952

	VIRALL. DISK. KORKO	VEK- SELIT yli 3kk	LAINAT			KASSAKREDITIIVIT			KONTTOKURANTIT JA SHEKKILUOTOT		
			MIN	MO	MAX	MIN	MO	MAX	MIN	MO	MAX
			1862	6.00	6.00	-	6.00	-	-	6.00	-
1863	6.00	6.00	-	6.00	-	-	6.00	-	--	--	--
1864	6.00	6.00	-	6.00	-	-	6.00	-	--	--	--
1865	6.00	6.00	5.00	6.00	6.00	-	6.00	-	--	--	--
1866	6.00	6.00	-	6.00	-	6.00	6.00	6.00	--	--	--
1867	6.00	6.00	-	6.00	-	-	6.00	-	--	--	--
1868	5.00	6.00	6.00	6.00	6.00	-	6.00	-	--	--	--
1869	5.00	6.00	6.00	6.00	6.00	-	6.00	-	--	--	--
1870	4.50	5.00	5.00	6.00	6.00	-	6.00	-	--	--	--
1871	4.00	5.00	5.00	6.00	6.00	-	6.00	-	--	--	--
1872	4.00	5.00	5.00	5.00	6.00	-	-	-	--	--	--
1873	4.00	5.00	5.00	5.00	6.00	-	-	-	--	--	--
1874	4.00	5.00	4.50	5.00	6.00	-	-	-	--	--	--
1875	4.00	6.00	4.50	5.00	5.00	-	-	-	--	--	--
1876	4.50	6.00	4.50	5.00	5.50	5.00	5.00	6.00	--	--	--
1877	5.00	6.00	5.00	6.00	6.00	5.00	5.50	6.00	--	--	--
1878	5.00	6.00	6.00	6.00	6.00	6.00	6.00	6.00	--	--	--
1879	5.50	6.00	5.50	6.00	6.00	6.00	6.00	6.00	--	--	--
1880	4.50	6.00	5.00	6.00	6.00	5.50	6.00	6.00	--	--	--
1881	4.50	6.00	4.50	6.00	6.00	5.00	6.00	6.00	--	--	--
1882	4.50	5.50	4.50	6.00	6.00	5.00	6.00	6.00	--	--	--
1883	4.50	5.50	4.50	6.00	6.00	5.00	6.00	6.00	--	--	--
1884	4.50	5.00	4.50	5.50	6.00	5.00	5.50	6.00	--	--	--
1885	4.50	5.00	4.50	5.50	6.00	5.00	5.50	6.00	--	--	--
1886	4.00	5.00	4.50	5.50	6.00	5.00	5.50	6.00	--	--	--
1887	4.00	5.00	4.50	5.50	6.00	4.50	5.50	6.00	--	--	--
1888	4.00	5.00	4.50	5.00	6.00	4.50	5.00	6.00	--	--	--
1889	4.00	5.00	4.00	4.50	6.00	4.50	5.00	6.00	--	--	--
1890	5.00	5.00	4.00	5.00	6.00	4.50	5.00	6.00	--	--	--
1891	5.50	5.50	4.50	5.50	6.00	4.75	5.50	6.00	--	--	--
1892	5.50	6.00	5.00	5.50	6.00	5.50	6.00	6.00	--	--	--
1893	5.00	6.00	5.00	5.50	6.00	5.50	6.00	6.00	--	--	--
1894	5.00	5.50	4.50	5.50	6.00	5.00	6.00	6.00	--	--	--
1895	4.00	4.50	4.00	4.50	6.00	4.00	5.50	6.00	--	--	--
1896	4.50	4.50	4.00	4.50	6.00	4.00	5.00	5.50	--	--	--
1897	4.50	4.50	4.00	5.00	6.00	4.00	5.00	5.50	--	--	--
1898	5.00	5.00	4.00	5.00	6.50	4.50	5.00	5.50	--	--	--
1899	6.00	6.00	5.00	5.50	7.00	4.50	6.00	6.00	--	--	--
1900	6.00	-	-	-	-	-	-	-	--	--	--
1901	5.50	6.00	5.00	6.00	7.00	5.50	6.00	6.00	--	--	--
1902	5.00	5.50	5.00	5.50	7.00	5.25	5.50	6.00	--	--	--
1903	5.00	5.50	5.00	5.50	7.00	5.00	5.50	6.00	--	--	--
1904	5.00	5.50	5.00	5.50	7.00	5.00	5.50	6.00	--	--	--
1905	5.00	5.50	5.00	5.50	7.00	5.00	5.50	6.00	--	--	--
1906	5.00	5.50	5.00	5.50	7.00	5.00	5.50	6.00	--	--	--
1907	6.50	6.00	5.00	6.00	7.50	5.00	6.00	7.00	--	--	--
1908	5.50	6.50	5.00	6.00	7.50	5.50	6.00	6.50	--	--	--
1909	5.00	6.00	5.00	5.50	7.00	5.00	6.00	6.00	--	--	--
1910	5.50	5.50	5.00	6.00	7.00	5.00	5.50	6.00	--	--	--
1911	4.50	5.00	4.50	5.50	7.00	5.00	5.50	6.00	--	--	--
1912	6.00	5.50	4.00	5.50	7.00	4.50	5.50	6.00	--	--	--
1913	5.50	5.50	5.00	6.00	7.00	5.25	6.00	6.50	--	--	--
1914	6.00	7.25	5.50	6.50	7.50	5.00	6.00	6.50	--	--	--
1915	5.50	6.00	4.00	6.00	6.75	4.75	6.00	6.00	--	--	--
1916	5.00	6.00	4.00	5.50	6.00	4.00	5.00	5.75	--	--	--
1917	5.00	6.00	4.00	5.50	6.25	4.00	5.00	5.00	--	--	--
1918	5.00	6.00	4.00	6.00	6.75	4.50	5.00	6.00	--	--	--
1919	7.00	7.00	-	-	-	-	-	-	--	--	--
1920	9.00	9.00	5.75	8.00	9.75	6.50	8.50	9.00	5.00	8.50	8.75
1921	9.00	10.00	6.25	9.00	10.00	5.00	9.00	9.50	6.00	9.00	9.00
1922	8.00	10.00	6.00	9.00	10.00	6.00	9.00	9.00	5.00	8.50	9.00
1923	10.00	10.00	6.00	9.50	11.00	6.00	9.50	10.00	5.50	9.00	10.25
1924	9.00	11.00	7.50	10.00	11.00	6.00	10.00	10.00	5.50	9.75	10.25
1925	7.50	10.50	6.25	10.50	11.50	6.50	10.00	10.00	5.75	9.75	10.25

LIITE 3

SUOMEN PANKIN DISKONTTOKORKO JA LIIKEPANKKIEN KOROT 1862-1952

	VIRALL. DISK. KORKO	VEK- SELIT yli 3kk	LAINAT			KASSAKREDITIIVIT			KONTTOKURANTIT JA SHEKKILUOTOT		
			MIN	MO	MAX	MIN	MO	MAX	MIN	MO	MAX
1926	7.50	10.25	6.25	10.50	11.00	7.50	9.50	10.00	5.75	9.50	10.50
1927	6.00	9.75	6.25	10.00	11.00	7.50	9.00	10.00	5.75	9.00	9.50
1928	7.00	9.75	7.50	10.00	11.00	7.00	8.50	9.25	5.75	8.50	9.00
1929	7.00	10.75	6.00	11.00	11.50	8.00	9.50	10.00	7.50	9.50	10.00
1930	6.00	10.50	6.00	10.50	11.00	7.50	9.00	9.50	7.25	9.00	9.50
1931	8.00	9.75	5.00	10.00	10.50	6.50	8.00	9.50	6.25	8.00	8.50
1932	6.50	9.00	5.00	9.00	9.50	6.00	7.50	8.50	5.75	7.50	8.00
1933	4.50	8.00	5.00	8.00	9.00	5.00	7.00	7.75	5.25	7.00	7.50
1934	4.00	7.50	4.00	7.50	8.00	--	--	--	4.50	6.50	7.50
1935	4.00	7.00	5.50	7.00	7.75	--	--	--	4.00	6.00	6.75
1936	4.00	7.00	5.50	6.50	7.00	--	--	--	4.25	6.00	6.75
1937	4.00	6.50	5.25	6.50	7.00	--	--	--	4.25	5.75	6.50
1938	4.00	6.50	5.00	6.00	6.75	--	--	--	4.00	5.50	6.00
1939	4.00	6.00	5.25	6.00	6.75	--	--	--	3.50	5.50	6.25
1940	4.00	6.00	5.50	6.00	6.50	--	--	--	4.25	5.50	6.25
1941	4.00	6.00	5.50	6.00	6.75	--	--	--	4.50	5.50	5.75
1942	4.00	6.00	5.50	6.00	6.75	--	--	--	4.50	5.50	6.00
1943	4.00	6.00	5.50	6.00	6.50	--	--	--	4.50	5.25	5.75
1944	4.00	6.00	5.50	6.00	6.75	--	--	--	4.50	5.50	6.25
1945	4.00	6.00	5.00	6.75	6.75	--	--	--	4.50	5.50	6.25
1946	4.00	6.75	5.00	6.75	6.75	--	--	--	4.50	5.75	5.75
1947	5.25	7.50	5.50	7.25	7.25	--	--	--	4.50	5.75	6.25
1948	7.25	9.50	8.50	9.25	9.50	--	--	--	7.00	8.25	8.50
1949	5.75	8.00	6.50	8.00	8.00	--	--	--	6.00	7.00	7.25
1950	7.75	10.00	8.00	10.00	10.00	--	--	--	7.00	9.00	9.00
1951	5.75	10.00	8.00	10.00	10.00	--	--	--	7.00	9.00	9.00
1952	5.75	8.00	5.50	8.00	8.00	--	--	--	6.50	7.00	7.00

LIITE 4

SUOMEN PANKIN KOROT 1862-1952							
	ALIN DISKONTTOKORKO, (3 kk:n vekselit)				LUOTTOKOROT VAKUUKSITTAIN		
	UUODEN YLIN	UUODEN ALIN	UUODEN KA	UUODEN VIIM.	A	B	C
1862	6.00	6.00	6.00	6.00	6.00	6.00	6.00
1863	6.00	6.00	6.00	6.00	6.00	6.00	6.00
1864	6.00	6.00	6.00	6.00	6.00	6.00	6.00
1865	6.00	6.00	6.00	6.00	6.00	6.00	6.00
1866	6.00	6.00	6.00	6.00	6.00	6.00	6.00
1867	6.00	6.00	6.00	6.00	6.00	6.00	6.00
1868	6.00	5.00	5.22	5.00	6.00	6.00	6.00
1869	5.00	5.00	5.00	5.00	6.00	6.00	6.00
1870	4.50	4.50	4.50	4.50	5.00	5.50	5.50
1871	4.00	4.00	4.00	4.00	5.00	5.50	5.50
1872	4.00	4.00	4.00	4.00	4.50	5.00	5.00
1873	4.00	4.00	4.00	4.00	4.50	5.00	5.00
1874	4.00	4.00	4.00	4.00	4.50	5.00	5.00
1875	4.00	4.00	4.00	4.00	4.50	5.00	5.00
1876	4.50	4.50	4.50	4.50	4.50	5.00	5.50
1877	5.00	4.50	4.79	5.00	6.00	6.00	6.00
1878	5.00	5.00	5.00	5.00	6.00	6.00	6.00
1879	5.50	5.50	5.50	5.50	6.00	6.00	6.00
1880	5.00	4.50	4.83	4.50	4.50	5.00	6.00
1881	4.50	4.50	4.50	4.50	4.50	5.00	6.00
1882	4.50	4.50	4.50	4.50	5.00	5.50	6.00
1883	4.50	4.50	4.50	4.50	4.50	5.00	6.00
1884	4.50	4.50	4.50	4.50	4.50	5.00	6.00
1885	4.50	4.50	4.50	4.50	4.50	5.00	6.00
1886	4.50	4.00	4.46	4.00	4.00	4.50	5.00
1887	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	4.50	5.00
1888	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	4.50	5.00
1889	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	4.50	5.00
1890	5.00	4.00	4.45	5.00	5.50	5.50	6.00
1891	5.50	5.00	5.04	5.50	5.50	5.50	6.00
1892	5.50	5.50	5.50	5.50	5.50	5.50	6.00
1893	5.50	5.00	5.46	5.00	5.50	5.50	6.00
1894	5.00	5.00	5.00	5.00	5.00	5.50	5.50
1895	5.00	4.00	4.43	4.00	4.00	4.50	4.50
1896	4.50	4.00	4.10	4.50	4.50	5.00	5.00
1897	4.50	4.50	4.50	4.50	4.50	5.00	5.00
1898	5.00	4.50	4.60	5.00	5.00	5.00	5.50
1899	6.00	5.00	5.21	6.00	6.00	6.50	6.50
1900	6.00	6.00	6.00	6.00	6.00	6.50	6.50
1901	6.00	5.50	5.86	5.50	5.50	6.00	6.50
1902	5.50	5.00	5.05	5.00	5.00	5.50	6.00
1903	5.00	5.00	5.00	5.00	5.00	5.50	5.50
1904	5.00	5.00	5.00	5.00	5.00	5.50	5.50
1905	5.00	5.00	5.00	5.00	5.00	5.50	5.50
1906	5.00	5.00	5.00	5.00	5.00	5.50	5.50
1907	6.50	5.00	5.54	6.50	6.50	7.00	7.00
1908	6.50	5.50	6.16	5.50	5.00	5.50	6.00
1909	5.50	5.00	5.16	5.00	5.00	5.50	6.00
1910	5.50	5.00	5.02	5.50	5.50	6.00	6.50
1911	5.50	4.50	4.76	4.50	4.50	5.00	5.50
1912	6.00	4.50	5.10	6.00	6.00	6.50	7.00
1913	6.00	5.50	5.95	5.50	5.50	6.00	6.50
1914	7.00	5.00	5.62	6.00	6.00	6.50	7.00
1915	6.00	5.50	5.51	5.50	5.50	6.00	6.50
1916	5.50	5.00	5.19	5.00	5.00	5.50	6.00
1917	5.00	5.00	5.00	5.00	5.00	5.50	6.00
1918	5.00	5.00	5.00	5.00	5.00	5.50	6.00
1919	7.00	5.00	6.10	7.00	7.50	8.00	8.50
1920	9.00	7.00	7.91	9.00	9.50	10.00	11.00
1921	9.00	9.00	9.00	9.00	9.50	10.00	11.00
1922	9.00	8.00	8.79	8.00	8.00	8.50	9.00
1923	10.00	8.00	8.30	10.00	10.00	10.50	11.00
1924	10.00	9.00	9.18	9.00	9.00	9.50	10.00
1925	9.00	7.50	8.54	7.50	7.50	8.00	8.50

LIITE 4

SUOMEN PANKIN KOROT 1862-1952								
	ALIN DISKONTTOKORKO, (3 kk:n vekselit)				LUOTTOKOROT VAKUUKSITTAIN			
	ALIN	ALIN	KA	VIIM.	A	B	C	
	YLIN	ALIN	KA	VIIM.				
1926	7.50	7.50	7.50	7.50	7.50	8.00	8.50	
1927	7.50	6.00	6.87	6.00	6.50	7.00	7.00	
1928	7.00	6.00	6.26	7.00	7.50	8.00	8.00	
1929	7.00	7.00	7.00	7.00	7.50	8.00	8.00	
1930	7.00	6.00	6.49	6.00	6.50	7.00	7.00	
1931	6.00	9.00	6.52	8.00	8.00	8.50	9.00	
1932	8.00	6.50	6.77	6.50	6.50	7.00	7.50	
1933	6.50	4.50	5.58	4.50	4.50	5.00	5.50	
1934	4.50	4.00	4.46	4.00	4.00	4.50	5.00	
1935	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	4.50	5.00	
1936	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	4.50	5.00	
1937	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	4.50	5.00	
1938	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	4.50	5.00	
1939	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	4.50	5.00	
1940	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	4.50	5.00	
1941	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	4.50	5.00	
1942	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	4.50	5.00	
1943	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	4.50	5.00	
1944	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	4.50	5.00	
1945	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	4.50	5.00	
1946	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	4.50	5.00	
1947	5.25	4.00	4.32	5.25	5.25	5.75	6.25	
1948	7.25	5.25	7.06	7.25	7.25	7.75	8.25	
1949	7.25	5.75	6.29	5.75	5.75	6.25	6.75	
1950	7.75	5.75	6.07	7.75	7.75	8.25	8.75	
1951	7.75	5.75	7.67	5.75	5.75	6.25	6.75	
1952	5.75	5.75	5.75	5.75	5.75	6.25	6.75	

SUOMEN PANKIN KESKUSTELUALOITTEITA

ISSN 0785-3572

- 1/96 Kari T. Sipilä **A Data Communication Network for Administrative Purposes within the EU.** 1996. 53 s. ISBN 951-686-492-9. (TK)
- 2/96 Veikko Saarinen – Kirsti Tanila – Kimmo Virolainen **Payment and Settlement Systems in Finland 1995.** 1996. 60 s. ISBN 951-686-493-7. (RM)
- 3/96 Harri Kuussaari **Systemic Risk in the Finnish Payment System: an Empirical Investigation.** 1996. 32 s. ISBN 951-686-494-5. (RM)
- 4/96 Janne Lauha **OTC-johdannaiset ja Suomen oikeus.** 1996. 98 s. ISBN 951-686-495-3. (RATA)
- 5/96 Jukka Ahonen – Ilmo Pyyhtiä **Suomen teollisuuden rakenne ja häiriöalttius suhteessa muihin EU-maihin.** 1996. 37 s. ISBN 951-686-496-1. (RP)
- 6/96 Pekka Ilmakunnas – Jukka Topi **Microeconomic and Macroeconomic Influences on Entry and Exit of Firms.** 1996. 33 s. ISBN 951-686-497-X. (TU)
- 7/96 Jaakko Autio **Korot Suomessa 1862–1952.** 1996. 55 s. ISBN 951-686-498-8. (TU)